

ЗА БУКВНИТЕ

КИРИЛО МЕТОДИЕВСКИ ВЕСТНИК

ОПИСМЕНЕХЪ

ИЗДАВА СПЕЦИАЛИЗИРАНОТО ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ • ГОДИНА XXVIII • БРОЙ 23/СЕПТЕМВРИ 2006 Г.

Златен печат
на цар Иван-Асен II

Търновски надпис на цар Иван Асен II

В лято 6738

от сътворението на света,
(а от Рождество Христово - 1230),
индикт 3-и.

Аз, Иван Асен, в Христа Бога верен цар
и самодържец на българите,
син на стария Асен,
създадох из основа
и с живопис украсих докрай
тази пречестна църква
в името на Светите Четиридесет мъченици,
с помощта на които в дванадесетата година
от моето царуване,
в която година се изписваше този храм,
излязох на бран в Романия
и разбих гръцката войска,
и плених самия цар кир Теодор Комнин
с всичките му боляри, а цялата земя
от Одрин и до Драч завладях –
гръцка, още и арбанаска и сръбска.
Франките владееха
само градовете около Цариград
и самия този град, но и те се повинуваха
под десницата на моето царство,
понеже нямаха друг цар освен мене
и благодарение на мене прекарваха своите дни,
защото така повели Бог.
Понеже без Него ни дело, ни слово се изпълва.
Нему слава във вековете,
АМИН.

Превод Иван Дуйчев

Манасиева летопис (1348)

Св. Киприан
(1330 - 1406)

Митрополит Киевски и Московски и на цяла Русия

Знакът „at“ на
електронната
поща в интернет

Бъдещето на инфосферата

Втора студентска научна конференция под девиза „Не съд за знание, а пламтящ факел“

На 19 май 2006 г. се състоя Втората студентска научна конференция. На нея присъстваха около 100 студенти, преподаватели, научни експерти и видни дейци на информационно-комуникативната сфера като д-р Зорница Петкова, проф. Иван Попов, проф. Христо Мермерски, проф. Желязко Стоянов, проф. Димитър Христов, ст.н.с. д-р Никола Казански и др. Официални гости бяха: заместник-министърът на образованието и науката Вania Добрева, заместник-министърът на културата Надежда Захариева, завеждащият Дирекция „Библиотеки“ към Министерството на културата д-р Венцислав Велев, председателят на Съюза на библиотечните и информационните работници в България Вania Грашкина; дългогодишните директори на учебни заведения и библиотеки - Тодора Топалова, Костадинка Калайджиева, проф. Елена Савова; съвременните директори на тези институции проф. д-р Боряна Христова, доц. д-р Вania Янкова и др.

Форумът бе открит от студентката Кремена Андреева. Ректорът проф. д.к.н. Стоян Денчев в своето слово говори за младото поколение изследователи и архитекти на инфосферата. Те от своя страна поднесоха на проф. Денчев ритуална книга, в която са събрани техните първи научни изследвания, публикувани в „Трудове на СВУБИТ“, списанията „Библиотека“, „Издател“, „Философски алтернативи“ и др., както и на електронна страница на училището.

Студентката Валентина Янакиева предложи от името на инициативен комитет да се създаде студентско научно общество в училището с цел да се обединят проучванията по актуални направления на студентите, като се дава системно публична изява на техния принос в ежегодни научноизследователски конференции. Предложението бе прието с аплодисменти и означено със засаждане на лаврово дърво под звуците на цигулката на Мария-Румяна Лиркова – възпитаничка на Българската държавна консерватория, свирила в най-престижните концертни зали в България и по света.

Девизът „Не съд за знание, а пламтящ факел“ стана мотото на конференцията.

Борис Борисов – студент от специалността „Информационни технологии“, изложи своето „Разбиране на проблема за информационното разнообразие на света като противовес на самозаличаването“, възприето за програма на Студентското научно общество.

Докладите на участниците в конференцията бяха представени в обобщен вид от студентката Мария Полихронова. От 80 научни разработки, представени на форума, са отбрани 59 изследвания, публикувани и в материалите му, и показани в неговата изложба:

- 29 изследвания на секция: „Библиотекознание, библиография, книгознание“;
- 16 изследвания на секция: „Информационни технологии“;
- 14 изследвания на секция: „Кул-

турно-историческо наследство“. През 2005-2006 г. са публикувани 11 статии на 11 студенти; през 2006 г. са под печат 12 изследвания на 14 студенти, за публикуване през тази година се подготвят 13 изследвания на 15 автори.

Всичките три секции работеха в единен формат. Представители от всяка секция обобщиха резултатите.

Заклучителното слово на проф. Иван Попов направи академичен анализ на представените доклади. Системност и истинност на научните изследвания бе идеята, на която той наблегна. Моралното кредо на учения (Алберт Айнщайн,

Георг Вилхелм Фридрих Хегел, Имануел Кант) бе възприето като сърцевина на всяко, също и на студентите, научно-изследователско начинание.

Студентското научно общество е необходимата естествена среда, в чието лоно съзрява бъдещето на инфосферата, защото студентите на СВУБИТ са сред архитектите, които вече я изграждат.

Надя Владимирова

Конференцията е замислена и ръководена от доц. Александар Куманова, доктор на педагогическите науки

18 октомври 2005 г. Ректорът на СВУБИТ проф. д.к.н. Стоян Денчев връчва почетна грамота на проф. д-р Свободозаря Габровска

Признание за всеотдайността

Доц. д-р Свободозаря Габровска удостоена с научното звание „Почетен професор на СВУБИТ“

На академичното тържество по повод 55-годишнината от основаването на Държавния библиотечен институт, днес Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии, доц. д-р Свободозаря Габровска беше удостоена с научното звание „Почетен професор на СВУБИТ“.

В продължение на 35 години, от 1970-1971 г. досега, доц. д-р Свободозаря Габровска е хоноруван и щатен преподавател в училището по дисциплините „Основи на информационната наука“, „Теория на информатионно-търсещите системи“, „Информационна политика“ и „Информационна култура и информационно поведение“, които преподава и във Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“. Тя е един от основателите на катедра „Библиотекознание и научна информация“ във великотърновската Алма матер.

В Полувисшия институт по библиотечно дело постъпва с конкурс през 1992 г. като зам.-директор по учебно-научната дейност, а през 1994 г. е избрана за директор на института. От 1997 до декември 2002 г. е ректор на Колежа по библиотечно дело – висше училище след преобразуването на института. В момента е главен научен секретар на СВУБИТ. По нейна инициатива е създадена първата в България специалност „Информационни технологии“ в колежа.

Доц. д-р Свободозаря Габровска е научен ръководител на повече от 350 дипломанти и на 8 докторанти, седем от които успешно са защитили дисертация, а един е пред защита.

За нейната дългогодишна преподавателска и научна дейност, за изключителни заслуги в преобразуването на Полувисшия институт по библиотечно дело във висше училище – Колеж по библиотечно дело – през 1997 г. и за развитието му като съвременно модерно висше учебно заведение с решение на Академичния съвет на СВУБИТ доц. д-р Свободозаря Габровска беше удостоена с научното звание „Почетен професор“.

Редакцията на Кирило-Методиевския вестник „За буквите – О писменехъ“ поздравява проф. д-р Свободозаря Габровска и ѝ пожелава житейско и творческо дълголетие, нови сполуки в преподавателската и научната дейност!

След Бийтълз-поколениято и MTV-поколениято в началото на третото хилядолетие идва интернет поколениято

В библиотеката на висшето училище

Снимка Антоанета Сърневска

От България откърмен

Българинът от Търново Киприан, оглавява 30 години Руската църква

Емблемата на Международния обществен фонд „Единство на православните народи“.

На 22 януари 2005 г. Българският патриарх Максим и Руският патриарх Алексей II отслужиха в Успенския събор на Московския кремъл тържествена света литургия за Св. Киприан, митрополит Московски и на цяла Русия. В своето слово Алексей II за първи път изрично назова Чудотвореца Киприан „родом българин от Търново“.

Бележитият американски византолог от руски произход Йоанн Мейендорф в своята книга „Византия и московская Русь“ посвещава цяла глава на темата „Митрополит Киприан и московският сепаратизъм през периода 1376-1381 г.“

В нея той изрично назовава Киприан „български монах“.

Новият декан на Свято-Сергиевския православен богословски институт в Париж, архимандрит Йов, е защитил през 2003 г. докторска дисертация на тема „Литургическата реформа на Киевския митрополит Киприан“. Преподава в Фрибургския университет, Швейцария.

Автор на тази новосъздадена икона е младият български художник Николай Томов Николов.

Дар от Международният фонд „Единство на Православните народи“ на Светия синод на Българската патриаршия по повод 600-годишнината от Успението на Св. Киприан.

Репродукция от оригинала направи Красимир Тодоров от вестник „Българска войска“. Разпространяват се на плакати и фотокартички в България и Русия.

Руският патриарх Алексей II и Българския патриарх Максим пред Успенския събор в Кремъл

Тропарь Киприану, Митрополиту Московскому, всея России Чудотворцу

Иже от Бога свыше
Божественною благодатию совершен
и благими нравы украшен,
Духом Святым просвещен,
совершив святыню в страхе Божий,
сподоблен бысть
благодати Божественнаго Духа,
насыт Церковь Божию Русския митрополи,
постом вся поборая,
волнение претерпе,
гонение преминув,
святаго Петра митрополита
всегда себе в помощь призывая,
и сего помощника имея,
и того стопам последуя.
Служитель благоприятный,
заповеди Божия соблюдая,
Духом Божиим наставляемъ,
просвещая верныя люди
учением словес твоих,
пощением украси житие свое,
ярем Господень измлада восприимъ,
и паче всех Христа возлюби.
Того ради
и архиерейским седалищем почтен,
и, яко светозарное солнце,
от Болгарския земли происшед,
и по вся концы Русския земли
добродетелию просияв,
светило явися мирови,
и представился ко Господу
от сея жизни в вечный покой,
великий архиерею Божий,
Киприане митрополите,
учителю и наставниче Русския земли,
всегда предстоя престолу
Пресвятыя Троицы,
моли Господа
прилежно об архиереех
и о всех христианах,
да спасет тебе ради души наша.

(XIX в.)

„Св. Св. Кирил и Методий“.
Икона от Тревненска художествена школа (XIX в.)

Наричат Киприан „издънка от българската земя“

Минея, септември 2003 г.

Молитва

О святителю Христов Киприане, от Афона возсиявший и в Царьграде процветый, изволением Божиим на Русь пришедый и на престол святительский поставленный, болгарская отрасле и украшение предивное! Примии ныне молитву нашу, притекших ко гробу твоему российских и болгарских чад твоих, и принеси Богу усердная моления, да сохранил предстательством твоим веру православную, церквей православных единение да укрепит, грады наша и люди от всяких бед и напастей, искушений и скорбей да избавит, да дарует нам неотъемлемый мир, да утвердит любовь христианскую посреде нас и да соберет всех нас в Царствие Свое, идеже прославим пречестное и благословенное имя Отца и Сына и Святаго Духа, ныне и присно, и во веки веков. Аминь.

Минея и молитвата се изпълняват два пъти през годината – на 23 май и 29 септември – по време на тържествени служби

Общонародна светиня

Как е преоткрита черквата „Св. 40 мъченици“ през Възраждането

Една българска светиня – прочутата черква „Св. 40 мъченици“, построена от цар Иван Асен II в 1230 г., възкръсна след близо осем века.

Д-р Христо Даскалов е българинът, който пръв влиза в тази българска светиня след падането на Търново през 1393 г.

Той е роден в Трявна през 1820 година в заможен и известен род. Завършва килийно училище в родния си град. Учи в Букурещ. По-късно попада в прочутия Ришельовски лицей в Одеса, където усвоява пет чужди езика. Завършва медицина в Русия, но тежка болест го принуждава да се завърне в България. Тогава той започва да проучва няколко търновски черкви, за което научаваме от неговото писмо до руския славист проф. Осип М. Бодянский.

Да се влезе в 1856 г. в джамия, в каквато е била превърната черквата „Св. 40 мъченици“, е било цял подвиг. С много усилия и хитрост д-р Христо Даскалов успява да проникне вътре и да снее препис от каменните колони. Така става възможно Асеновият надпис да бъде отпечатан в книгата на Г. С. Раковски „Няколко речи о Асеню Первому, великому царю Болгарскому и сыну му Асеню второму“, издадена в Белград през 1860 г.

Необикновен случай помогнал на българския родолюбец да проникне в черквата. Подпомогнат от своя приятел д-р Пол Марко, грък по баща, но с добро отношение към българите, той се сближил с шейха. На третия ден от запознанването им отишъл със своя приятел в неговия дом в Търново уж като френски лекар и прегледал болната му жена. Приет любезно от шейха, д-р Даскалов го помолил да му разкаже при кой султан е построена джамията, на която той е началник, хубава ли е отвътре, съдържа ли някакви забележителности и получил отговор, че турците рядко строят джамии в земите, които са превзели, и че тази е била едно време български манастир, в което и сам можел да се убеди, и му предложил ако желае, да влезе да го разгледа.

„Мъчно е – пише д-р Даскалов – човек да си обясни тези чувства, които обземах християнина при стъпването в някогашината Велика лавра на православието.“

Българският лекар описва скромната обстановка в нея, като отбелязва, че това е най-сиромашката джамия в града. Но сред тази сиромашия и мръсотия той бил поразен от шестте мраморни колони с изящна обработка – безмълвни свидетели на старо величие и слава.

Д-р Даскалов дава точен препис и превод на Омуртаговия надпис и надписа върху колоната на цар Иван Асен II. Преписите изпраща на Александър Хилфердинг, който ги обнародва в „Известия на Академията на науките – отделение за руски език и словестност“, т. VII (Петербург, 1859 г.), а също и в „Открытия в древней столи-

це болгарской Тырнове“ (Москва, 1859 г.). Според публикацията в черквата са погребани български царе. Споменава се и за унищожаването на библиотеката, която се е съхранявала там. Дава се и план на черквата и обстановката около нея по онова време. Даскалов имал желание да се направят разкопки, но както сам отбелязва, „то не беше възможно“. В заключение той подчертава, че в „Св. 40 мъченици“ се крият още паметници, които „няма да погинат за потомството, а рано или късно ще видят бял ден“. Разделя се с тези търновски светини повече радостен, отколкото печален.

И е имал право. Тук в наше време бяха открити гробът на цар Калоян и гробове на други знатни търновци, а също и скъпоценни стенописи от ония далечни векове.

Публикацията на Александър Хилфердинг в книга, издадена в Москва през 1859 г.

„Успение Богородично“, стенопис в църквата „Св. 40 мъченици“ (XIII в.)

„Шейхът ни прие твърде любезно, с усмивка на уста, доверчиво и след няколко вежливи думи от едната и другата страна, ни поведе през две стаи в третата, ниска, тъмна, бедно подредена, в която на пода, постлан с розозка, лежеше на мръсен дюшек и от време на време тежко охкаше и въздишаше някакво същество, цялото увито от главата до краката. Едно от прозорчетата беше към градината, към брега на реката, и беше закрито до половината с дървена решетка; другото – към съседната стая, откъдето достигааше до нас шепота на жени, вероятно наблюдаващи през разтрозите френския гост, удостоен с такава невиджана чест. От лявата страна на вратата се намираще голям дървен боядисан сандък, каквито обикновено употребяват на Изток вместо шкафов. Нищо друго нямаше в тази незавидна стая. Шейхът седна до завитото същество, посочи ни къде да седнем на сандъка, изкашля се няколко пъти, обърна се към моя познат като към преводач (от последния аз почти нямах нужда) със следните думи: „Предай моля те на френския си приятел моето съжаление, че нито аз – долният раб и служител на Аллах и на неговия пророк (да бъде името му благословено во веки), нито той, най-мъдрия от мъдрите в тайнствата на природата, създадена от Аллах, можем да се разбираме словесно помежду си и да прелеем от душа в душа този поток от сърдечни чувства, които сега кипят като райските извори на седмото небе в моята и, струва ми се, в неговата утроба. Техните струйки са достатъчни да потушат преизподнята на злите духове, създадени от Аллах за изкушение на нас, грешните. И сега особено е видно как те ме изкушават с болестта на туй мило на моята душа и тяло същество, което ме е гледало 20 години вече и ми е слугувало (с гордост признавам това) вярно и покорно, както подобава на слуга на своя господар и владетел... Прав е, че не е голяма беда, ако пророкът поиска да я прибере при себе си може би за да възнагради моето нищожно служене тук на земята, с друга, по-млада съжителница, необходима за възстановяването на моите отпаднали сили, за удовлетворение на прикованото с гвоздеи търпение и за продължение на живота за слава на Неговото служене... Но съгласете се, ефендилер, че аз вече свикнах с нея и не бих желал да се разделим... Предай всички туй на моя френски приятел и му кажи още, че в знак на особената ми любов и доверие към неговото изкуство аз ще му покажа туй повяхнало цвете (жена ми) и ще му открия мястото, гдето се гнезди болезненото начало, мястото, от което всички ние много или малко теглим през живота си.“

И като взе ръката на лекаря, сложи я върху сърцето на своето „повяхнало цвете“, цялото увито като мумия.“

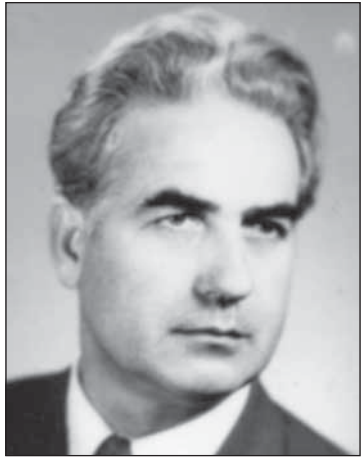
Из спомените на Христо К. Даскалов

„Св. 40 мъченици“.

Икона от Тревненската художествена школа (XIX в.)

Великата лавра Нейният спасител

Атанас Попов

Атанас Попов е роден в село Мелница, Ямболско. Завършва история в Софийския университет. Работи като учител в Казанлък, по-късно като инспектор в Стара Загора.

През 1971 г. Атанас Попов е избран за научен сътрудник в Окръжния исторически музей, Велико Търново и оттогава свързва живота и дейността си с паметниците на старата столица и тяхното изучаване.

От 1975 г. Попов преминава на работа в създадения филиал на Археологическия институт с музей при БАН във Велико Търново, а от 1977 до 1981 г. е негов ръководител. През 1979 г. е избран за старши научен сътрудник.

Атанас Попов беше плодовит учен – написа над 110 статии, студии и монографии, които разглеждат проблемите на средновековната българска археология и епиграфика, изследвания върху столицата Търновград.

Централно място обаче в неговото творческо дело заемат проучванията и публикациите на резултатите от разкопките на манастира Великата лавра в старата сторица. С любов и всеотдайност той работи 15 години на този обект и достига да важни открития, които ще останат свързани с неговото име: неизвестната дотогава крепостна стена към Янтра, разкриването на известния дотогава само от писмените извори манастир Великата лавра, разкриването на прохода-стълбище, свързващ Царевец с „новия град“. Попов публикува многобройни надписи върху пръстени, метал, камък и керамика в монографията си „Средновековни надписи, монограми, букви и знаци от търновградската Велика лавра“. Малко преди своята смърт бе приет за печат неговият основен труд „Великата лавра“, „Св. 40 мъченици“.

Той е съставител и редактор на много сборници, които излязоха в навечерието на 1300-годишнината от основаването на българската държава и 800-годишнината от въстанието на Асеневици.

Атанас Попов беше фин човек, аристократ по дух, жизнелюбец и приятел на изкуството. Като ръководител на филиала на Археологическия музей при БАН във Велико Търново той направи много за превръщането му в истински научен център. Той знаеше много добре, че животът на човека е кратък. Пък и за това всеки ден му напомняше Омуртаговата колона на обекта „Човек и добре да живее, умира...“. И той не отлагаше днешната работа за утре. След проучванията на археологическия обект публикуваше изследванията си. Съветваше и колегите си така да постъпват.

Атанас Попов завеща архива си, богат и подреден, на филиала на Археологическия институт при БАН.

Страница на Христо Медникаров

Единение със света

На 22.09.1908 г. е обявена независимостта на България

Спектакълът „Звук и светлина“ на Царевец напомня величието на Втората българска държава

Манифест към българския народ

По волята на незабвения Цар Освободител великият братски руски народ, подпомогнат от добрите ни съседи, поданиците на Негово Величество румънският крал, и от юначните българи, на 19 февруари 1878 година сломиха робските вериги, що през вековете оковаха България, някога тъй велика и тъй славна. Оттогава до днес, цели тридесет години, българският народ, непоколебимо верен към паметта на народните дейци за своята свобода и въодушевяван от техните завети, неуморно работи за уреждането на хубавата си земя и създаде от нея, под мое ръководство и онова на о Бозе почившия княз Александър, държава, достойна да бъде равноправен член в семейството на цивилизованите народи. Винаги миролюбив, моят народ днес копнее за културен и икономически напредък. В това отношение нищо не бива да спъва България; нищо не трябва да пречи за преуспяването ѝ.

Такова е желанието на народа ни, такава е неговата воля. Да бъде според той както иска. Българският народ и държавният му глава не могат освен еднакво да мислят и едно да желаят.

Фактически независимата ни държава се спъва в своя нормален и спокоен развой от едни узи, с формалното разкъсване на които ще се отстрани и настаналото охлаждане между България и Турция.

Аз и народът ми искрено се радваме на политическото възраждане на Турция; тя и България – свободни и напълно независими една от друга, ще имат условия да създадат и уякчат приятелските си връзки и да се предадат на мирно вътрешно развитие.

Въодушевен от това светло дело и да отговоря на държавните нужди и народно желание с благословията на Всевишния, провъзгласявам съединената на 6 септември 1885 година България за независимо българско царство и заедно с народа си дълбоко вярвам, че този акт ще намери одобрението на великите сили и съчувствието на целия просветен свят.

Да живее свободна и независима България! Да живее българският народ!

Най-почтеният политик

Автор на Манифеста е Александър Малинов

Малинов, Александър Павлов (21.IV.1867, с. Пандъкли, Бесарабия, 20.III.1938, София). Завършва гимназия в Болград и право в Киев. Установява се да живее в България и работи като съдия, прокурор, адвокат. Един от ръководните дейци на Демократическата партия, от 1902 г. – неин лидер. Министър-председател на правителството, съставено от Демократическата партия (16 януари 1908 – 16 март 1911), и едновременно министър на обществените сгради, пътищата и исповеданията. Възглавявания от него кабинет провъзгласява независимостта на България (1908).

Енциклопедия „България“, т. 4

„Джентълмен на българската обществено-политическа сцена, англичанинът в политиката, не е вече между живите. Най-коректният, най-почтеният. Живя и умря без петно. Никога неговата душа не е давала подслон на злобата. Злословие никога не е излизало от неговите уста. Демократ по

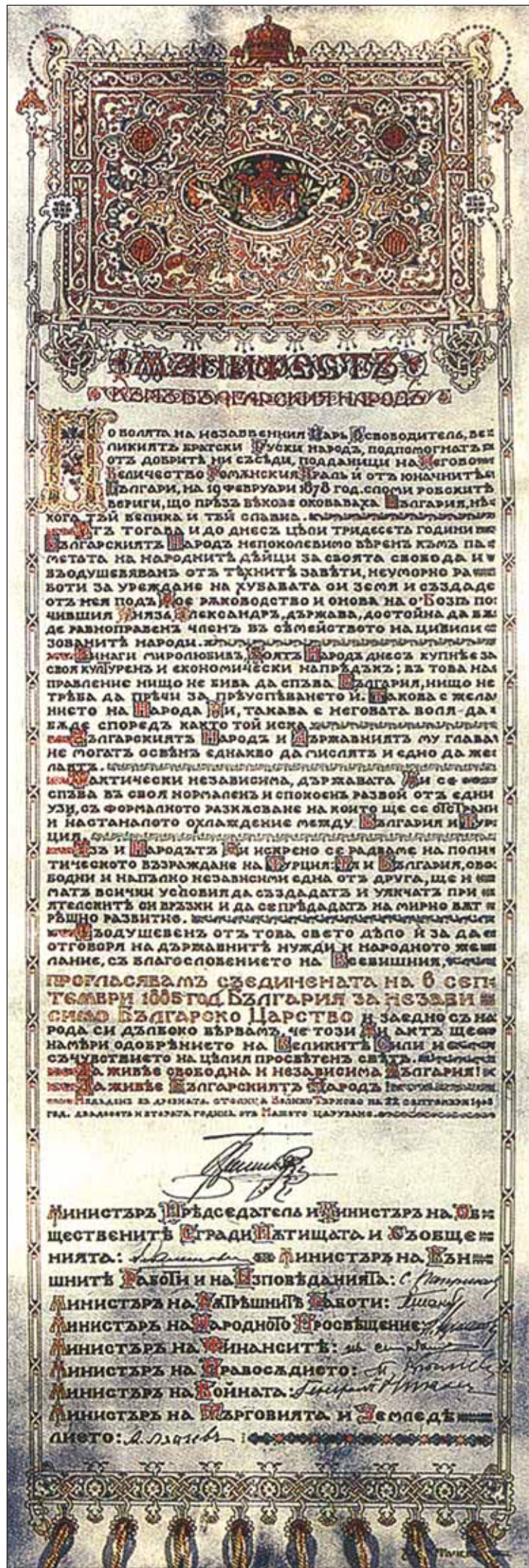
кръв и разбирания в политика и схващания. Аристократ в словото, в държанието си, в отношението си към другите, дори и в тия към големите си противници. Грешки може да има, никой не е безгрешен. Но грех в живота си няма. Може би единственият праведник у нас в политиката. Най-лоялният. Най-коректният. Подлагал е на преценка личности и дела, събития и политика, но никога и никого не нападал. Знаменосецът на истинската демокрация. И сам нейно живо знаме.“

Некролог за Александър Малинов В. „Утро“, 21 март 1938 г.

„След полунощ потеглихме за Търново с царския влак, който беше изпратен от по-рано в Русе от София за княза. Във влака седнах и написах проекта за манифеста. Той се одобри от княза и колегите ми почти без поправки. Прочетен бе в старата църква „Св. Четиридесет мъченици“ в Търново.“

Александър Малинов,

„Странички от нашата нова политическа история“

Манифестът е изписан върху пергамент от художника Харалампи К. Тачев (1875-1944). Оригиналът се съхранява в Главно управление на архивите при Министерския съвет в София. Копие от него е изложено в Националния исторически музей.

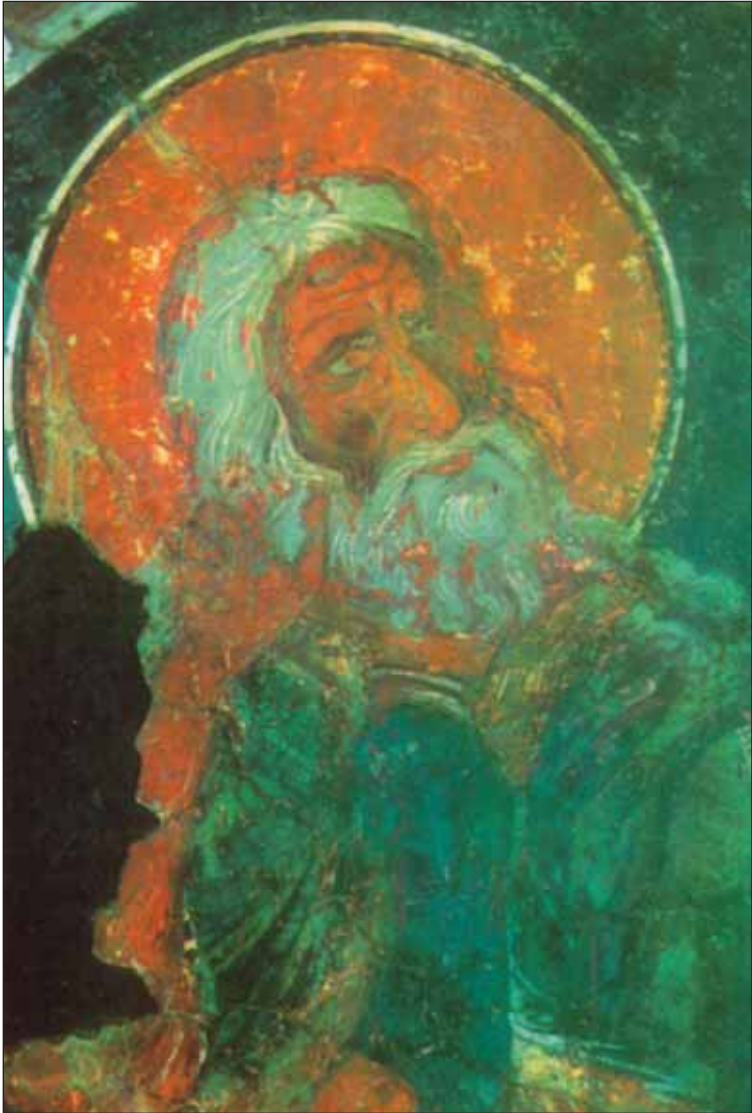
„Ваше Величество, държавните интереси, националното достойнство Ви продиктуваха светото решение да провъзгласите в това историческо и свето място България за независимо царство. Позволете ми от името на правителството да Ви моля да приемете титлата български цар.“

Обръщение на Александър Малинов към княз Фердинанд

„С радост и благодарение приемам предложения от народа и правителството титул цар български.“

Изявление на княз Фердинанд

„Пророк Илия“. Стенопис от черквата „Св. 40 мъченици“ (XIII в.), показван на изложба „Християнско изкуство“ в Държавния исторически музей – Москва и Метрополитен музей в Ню Йорк

Ръка Илиева писа

Какво е името на Боянския майстор

ЗАГОРЧИНОВ, Стоян (1889-1969) - белетрист и драматург. Учи история на философията в Швейцария, завършва история в Софийския университет. Участва във войните 1912-18. Развива се като писател под влияние на френската и руската класическа литература. Автор е на историческата повест „Легенда за Света София“ (1926), на историческите романи „Ден последен – ден Господен“ (1934), „Празник в Бояна“ (1950) и „Ивайло“ (1962), на пиесите „Ръка Илиева“ (1943), „Байрактарят“ (1950), „Пленникът от Мундрага“ (1965). Прониква дълбоко в духа на Средновековието, с колоритен и пластичен език рисува характерни за епохата конфликти и душевни драми. За пръв път поставя в центъра на повествованието темата за народната съдба, стреми се да изясни причините за социалните протворечия и ролята на народните маси в събитията, разкрива силата на народа - борец и създател на художествени ценности. Продължава традицията на Иван Вазов като издига на ново равнище българския и историческия роман.

„Енциклопедия България“, том 2

Веднъж, като обикаля и оглежда отвън зидовете на Боянската черква, Стоян Загорчинов открива върху един от мраморните късове на южните й стени издълбан с не особено дълбоки букви надпис:

„ПИСА ИЛИЯ“

Въображението бързо го отвежда към стенописването на бележития средновековен паметник. През 1943 г. се ражда пиесата „Ръка Илиева писа“, според която търновският зограф се е наричал Илия. Пиесата е играна с голям успех в Народния театър „Иван Вазов“. Същият сюжет е представен в повестта „Празник в Бояна“, издадена през 1950 година. По нея големият майстор на българското кино Захари Жандов засне през 1981 г. игралния филм „Боянският майстор“. Ролята на Илия в него изигра актьорът Петър Десподов, а на Десислава – Бойка Велкова.

Съдбата на Търново е основна тема в творчеството на този позабравен български писател.

Надписът върху стените на Боянската черква.
Снимка Ана-Мария Моткова, Емил Николов

Царско покоеище

Къде са погребани цар Иван Асен II и неговото семейство

Йордан Алексиев

На 27 март 1905 г. в училището при църквата „Св.Богородица“ се провело събрание, на което било възобновено Търновското археологическо дружество. На заседание на настоятелството на 12 февруари 1906 г. било взето решение за провеждане на разкопки в две търновски църкви - „Св. Димитър“ и „Св. 40 мъченици“.

Разкопките, както отбелязва техният ръководител (тогава секретар на дружеството) Моско Москов, се провели през месец септември. Той дава важни сведения, понеже по-късните градоустройствени решения променят значително характера на околния терен и средата на църквата. Отбелязва, че „черковата „Св.четиридесет мъченици“ не е била потурчена, т.е. не е била превърната в джамия тутакси с превземането на Търново“. Според неговият разказ, „най-голямо изменение претърпяла главната част (същинската църква, наоса) около 1853-1854 г.,когато хаджи Юмер, шейх от Русенско, пожелал да я разшири, да я направи по-висока, та повиква майстори, сваля от стълбовете (колоните) капителите - тия същите капители, които са днес вън пред черковата...“ За разкопките от септември 1906 г. Москов пише, че „най-напреде се разкопа притвора, или както е сега черковата, средната част и до самия дувар се намери гроб...“

След проучването на притвора „мина се в главната част на черковата и почна да се копае от дясната страна (т.е. до южната стена на наоса – б.м.). Щом се изкопа 20 см пръст, намери се друг гроб, който се отличава от вънкашния (т.е. открития в притвора – б.м.), той не е зидан, а заобиколен изцяло с мраморни плочи. Той е широк откъм главата 90 см, откъм краката 72 см, дълъг, 2 м и дълбок 80 см. Мраморните плочи, с които е заобиколен гробът, са дълги 1 м и дебели около 14 см. Плочите са от чист бял мрамор, хубаво огладени откъм гроба. Споени са една с друга с вар и отгоре малко подзидани с тухли. Гробът е бил покрит с тънки мраморни плочи, а вътре е било положено тялото, обвито с олово.“ Особено внимание заслужава наблюдението на Москов, че „когато копали гроба, изкъртили малко фреските, сетне отново ги замазали и изографисали, тъй щото стената край гроба има двойни фрески. А това показва, че гробът е копан след изографисването на черковата“. В гроба били намерени кости (без черепа), късове от мраморни плочи, оловни листи, два глинени съда. До този гроб Москов разкрил втори – към олтаря, като двата гроба се допирали с тесните си страни. И този гроб бил ограден с мраморни плочи „какви-то видяхме и при другия – толкова дълги и толкова дебели“.

Москов си задава основателния въпрос: *„Чи са били тези два гроба? – Ще кажа, че първият е на Асеня (цар Иван Асен II –б.м.), а*

другият на втората мужена Ирина“ и продължава *„Ако болярите са гледали да имат семейни гробници защо „Св.четиридесет мъченици“ да не е могла да послужи за гробница на създателя ѝ“.*

Резултатите от разкопките на М. Москов в църквата „Св. 40 мъченици и неговите лични мнения заслужават голямо внимание. По-късните разкопки на Вълко Вълков и Константин Тотев напълно потвърдиха описанията на гробовете до южната стена на наоса.

В подкрепа на мнението на Моско Москов бих искал да приведа няколко примера за местоположението на гробове, свързани с бъл-

тю Миятев допусна, че е гробът на цар Иван Александър. До този гроб е открит втори, за който С. Георгиева, Я. Николова и Н. Ангелов предполагат, че е на неговата съпруга Теодора (Сара).

От посочените примери може да се направи извода, че гробовете на царски особи са погребвани в наоса или в притвора на църковните постройки, в посочените случаи винаги до южния им зид. Това, според мен, е аргумент, който подкрепя предположението на Москов, че до южния зид на наоса в църквата „Св.40 мъченици“ са погребани цар Иван Асен II и неговата съпруга Ирина, която според

„Приемане душата на починалия цар Иван Асен в райските селения.“
Миниатюра от Манасиевата летопис (1348).
Съхранява се във Ватиканската библиотека.
Изследвана от Иван Дуйчев.

гарски царе в хронологичен ред.

При разкопките на проф. Николаос Муцопулос от Солун в базиликата „Св.Ахил“, на едноименния остров в Преспанското езеро са разкрити четири гробници, подредени една до друга покрай вътрешното лице на южния зид. Третата гробница, над която има аркосолий, е изградена от цели мраморни плочи. В нея, според проф. Муцопулос, е бил погребан цар Самуил. Откритите в гробницата материали и антропологическото изследване на костите подкрепиха неговото мнение.

При проучването на дворцовата църква на Царевец са разкрити 7 гроба – четири в наоса и 3 в притвора. В югозападния ъгъл са разкрити два гроба, грижливо облицовани с тухли и камъни. В единия са намерени няколко къса от мраморна плоча, а извън него, в насипа, части от похлупак и части от околвърстна рамка. Там е открита и долната част на похлупака с изображения на легнала фигура, на едната обувка, на която има грижливо изпълнен релеф на двуглав орел. За нея акад. Кръс-

свидетелството на Георги Акрополит, той обичал „не по-малко, отколкото Антоний Клеопатра“.

В тази връзка интерес представлява известен, но неизползван досега текст, от житието на Св. Сава, който гласи:

„Когато благочестивият

цар Асен прие края на
житието си и отиде
при Бога,

иноците от същия манастир
(„Св. 40 мъченици“)
го приеха...“

Цар Иван Асен II починал около празника Рождество на Св. Йоан Предтеча (според хрониката на Алберик) на 24 юни, Еньовден, 1241 г. Сведението, че е приет от иноците и посочените по-горе примери, подкрепят писаното от Москов, че гробът на българския цар Иван Асен II е до южната стена на наоса на търновската църква „Св. 40 мъченици“, където по-късно била погребана и Ирина.

Авторът е старши научен сътрудник, доктор на историческите науки, ръководител на филиала на Националния археологически музей при БАН във Велико Търново.

Сродяване със сърбите

Почитта към Св. Сава в Търново

Радослава Станкова

Сръбският светец Св. Сава е основател на първата сръбска самостоятелна архиепископия, автор на законодателни и богослужебни текстове в сръбската книжнина.

Преди да се замонаши през 1191 г. в Света гора, Сава е управител на Хумска област и придобива известен държавнически опит. Той привлича на Атон и баща си Стефан Неманя, който през 1195 г. напуска престола и също става монах. През 1197 г. Неманя отива в манастира Ватопед при Сава, а следващата година двамата успяват да получат от византийския император Алексей III Ангел разрешение за създаване на сръбска монашеска обител на Атон – манастира Хилендар.

След смъртта на Неманя (1199) Сава приема няколко дипломатически стъпки, за да постигнат сърбите църковна независимост. През 1201 и 1204 г. той пътува до Солун и резултатът е, че в църквата „Св. София“ е ръкоположен за архимандрит от митрополит Константин Месопотамит. С този сан той се завръща в манастира Студеница през 1206 г. и отнася мощите на баща си от Хилендар в Сърбия. Тези действия на Сава са ориентирани към укрепване на сръбската държавност.

През периода 1204-1224 г. архиепископията в Солун е латинска и в Сърбия се засилва римското влияние. Въпреки това Сава не се ориентира към Рим и когато през 1217 г. Стефан е коронован за крал, той дипломатично се оттегля на Атон и по този начин успява да се справи със сложната църковна ситуация, да я използва за извоюване на независимостта на сръбската църква. От 1207 до 1217 г. Сава е игумен на манастира Студеница, построен като ктиторство на баща му. През 1219 г. той се отправя към Никея, където тогава е центърът на византийската църковна и императорска власт. Там Константинополският патриарх го посвещава в сан архиепископ на всички сърби и приморски земи.

През 1221 г., на църковния събор в архиепископското си седалище манастира Жича, Сава ръкополага осем сръбски епископи. На този събор се приема и съставения от Сава номоканон. Специално внимание архиепископ Сава отделя на оргатизацията и развитието на монашеството по сръбските земи. В манастирските типичи за Хилендар и Студеница и в скитския устав за изпостнищата в Хилендар (Каря) Сава обръща внимание на светогорския тип монашество в двете му разновидности – общежително и отшелническо. По-късно тези типичи придобиват общо значение и стават образец за уредба и на други сръбски манастири. Освен че обезпечават младата Сръбска църква с устроителни документи, до края на живота си архиепископ Сава не престава да отстоява своята църковна политика. Налага се да брани архиепископията си от нападите на охрид-

ския архиепископ Хоматиян. Особено остър е конфликтът между Сава и Хоматиян по времето на властването на по-големия син на Стефан Първовенчани – крал Радослав (1227-1234).

За да се пропиповопостави на претенциите на Охридската архиепископия в делата на автокефалната сръбска църква и да потърси подкрепа от цариградския патриарх, Сава предприема пътуване до Йерусалим (1229/30), посещава и другите две източни патриаршии в Александрия и Антиохия. В резултат на тези пътувания сръбската църква е легитимирана от голямата православна общност, като при това мнението на Охрид е напълно игнорирано.

Второто пътуване на Сава до Светата земя (1234/35) вероятно е целяло да постигне още по-значителни резултати, но на връщане от Йерусалим и Синай Сава се отбива първо в Цариград, а след това и в българския престолен град Търново, където се разболява и умира.

бри дипломатически отношения с българския цар, който по същото време успява да постигне споразумение с Никейската патриаршия за възстановяване независимостта на Българската църква. Най-ранният житиен текст за Св. Сава, приложното житие от Софийската служба (запазено в сръбски миней от последната четвърт на XII в. в София, ЦИАИ), вероятно е възникнал веднага след смъртта на светеца в Търново. Такава хипотеза изказва за първи път С. П. Розанов. Големият сръбски изследовател Димитрие Богданович също отбелязва, че култът към Св. Сава се установява в Милешево, но най-старият текст за него е създаден в Търново. Ранното търновско житие за Св. Сава не е запазено, но в самия текст на проложното житие (публикувано от проф. Димитрие Богданович) не се споменава нищо за пренасяне на мощите, а разказът завършва със смъртта на светеца. В проложните жития от XIII в. разказът за пренасяне на мощи-

„Св. Сава“, стенопис в църквата „Св. Апостоли“ (XIII в.), гр. Печ, Косово

Не е учудващо, че на път за Сърбия Сава се отбива при българския цар. Предполага се, че сръбският архиепископ е извършил брачната церемония между тогавашния сръбски крал Владислав и една от дъщерите на Иван Асен II. Това е станало скоро след битката при Клокотница (1230). Крал Владислав, по-малкият син на Стефан Първовенчани, е поставен на престола с помощта на българския цар, а в надписа на търновската църква „Св. 40 мъченици“, построена в чест на Клокотнишката победа, вече се говори за български протекторат в Сърбия. Сръбският архиепископ Сава е поддържал до-

те и задължителен елемент. Култът към търновските светци се основава предимно на това, че мощите им са положени в Търново. За цар Иван Асен II е било изключително важно да укрепи столицния град със светителски мощи. В случая със сръбския архиепископ Сава не е било необходимо да се пренасят мощите му. Тялото му е било положено в търновската църква „Св. 40 мъченици“. По-късно българският цар го отстъпва на своя зет – сръбския крал Владислав.

Авторът е научен сътрудник, доктор на филологическите науки в Института за литература при БАН

„Св. Сава, Св. пророк Симеон и църквата при Хилендарския манастир – Света гора“. Гравюра. (XVIII в.)

Дружината на Воейко

Търновски велможа със 150-ина воители отива на служба при руския княз Дмитрий Донски

В края на X и началото на XI в. български преселници слагат началото на град-крепост в околностите на днешния Курск. Новият град е наречен Рилск в чест на Св. Иван Рилски. Тук е родена руската изкуствоведка Ирина Воейкова. Изследвайки необикновената история на своя род, тя открива корените му чак в нашето Търново.

През 80-те години на XIV в. търновският велможа Воейко Войтегович заедно със своята дружина от 150 воители отива при московския княз Дмитрий Донски. Посрещнат е с големи почести. Под влияние на княза жена на Воейко става Ксения, дъщеря на московски болярин. Предоставят му владение в град Дмитров. Войтегович е удостоен с боярско звание и доживява до дълбока старост. Погребан е в Троицко-Сергиевската лавра. Ювеналий, монах от Зографския манастир, съставя пълна история на Воейковия род до края на XVIII в. В рода има общо 27 поколения воители и писатели. Свободолюбивите Воейкови загиват по времето на цар Иван Грозни, понеже се опълчават срещу кървавата му политика и си спечелват личната ненавист на сатрапа. В Кримската война като доброволец се бие друг от Воейковите и загива в тежко сражение при Севастопол. Генерал Воейков, друг потомък, участва в армията на Суворов и превзема Кьонигсберг. Представители на рода има в отряда на Ермак при покоряването на Сибир.

Когато хитлеристите нападат Русия, бащата на Ирина напомня, че досега 26 поколения Воейкови са били все воители. Това е достатъчно за младите без бавене да заминат за фронта.

„Когато през 1970 г. аз се разхождах сама по хълма Трапезица, за първи път у мен възникна идеята да изследвам живота на Киприан и Григорий Цамблак.“

Проф. Мюриъл Хепъл
Преподавател по славистика в Лондонския университет, автор на книга за Търновската книжовна школа, издадена в Лондон през 1983 г.

Книгата на Ювеналий за Воейковия род, издадена в Москва през 1792 г.

Цар Калоян и Св. Димитър

Еволюция на една легенда

Проф. Василка Тъпкова-Заимова

„Св. Димитър пробоща с копие император Максимиян“. Икона от Националния църковно-исторически музей (XVII в.)

Победоносното оръжие на цар Калоян разнася славата му надлъж и нашир. На 14 април 1205 г. той не само разгромява войските на западните рицари, които предишната година са се настанили в Цариград, измествайки оттам византийската императорска власт, но дори отвежда в плен латинския император Балдуин Фландърски, който е затворен в Търново в т.нар. „Балдуинова кула“. Българските книжовници започват да споменават Калояновото име с гордост и благоговение. Патриарх Евтимий го нарича „добрия, красивия, благочестивия и славнейшия цар Калоян“. Но има един смущаващ момент в някои от преданията за този трети брат от фамилията на Асеновци. Става дума за легендата, която се създава около него: той е прободен с копие от самия Св. Димитър, когато се опитва да превземе Солун, града, чийто покровител е този прочут светец. Според разказите на съвременниците около 20 години преди Одринската битка, т.е. в 1185 г., Солун е нападнат от сицилийски нормани, които безчинстват и грабят из целия град, като проникват дори в прочутата църква на Свети Димитър. И тогава в българска среда възниква преданието, че самият светец е изоставил „грешния“ си град и „чудотворната“ му икона се е озвала в Търново, където Асеновци подготвят в това време въстанието срещу византийската власт, за да възстановят българската държава. Оттогава и Св. Димитър е обявен за покровител на Асеновци, неговото изображение краси техните печати и монети, а в Търново се издига църква на негово име.

Това не се забравя от византийците.

Пазителката на Търновската велика лавра

Дълги години във Великата лавра на търновските владетели и духовни първенци живееше Величка Лозанова. В нейната малка стаичка са влизали за разговор именити историци от България и чужбина. С тях тя водеше дълги спорове, учудвайки с познанията си академици и професори.

Баба Величка бе олицетворение на това, което сега се нарича „философия на историята“. Тя изразяваше народната представа за отминалите събития – не толкова **кога**, **къде** и **как** е станало нещо съществено за съдбата на народа и държавата ни, а **защо** е станало.

Относно падането на Търново обичаше да повтаря легендата за истинската причина довела до гибелта на Второто българско царство – властимеющите дотолкова се самозабравили, че почнали да влизат „с коне в черкова и да набождат нафора с копията си“, изплакано от химнописеца Ефрем, живял впоследствие на Света гора: „Блудствахме и беззаконствахме, не изпълнявахме твоите заповеди, Господи, и повече се водахме по повелите на нашите сърца...“ (Из новооткрита молитва в памет на цар Иван Шишман, последният търновски владетел).

Минават години. И все по-близка ни става баба Величка, пазителката на черквата „Св. 40 мъченици“, с основание считана за Велика лавра.

Йоан Ставракий, живял през втората половина на XIII в., и хартофилакс (началник на архива в града), разказва, че Калоян застанал на височините край Солун, недалеч от Лангада, в навечерието на нападението, което готвел. Поглеждайки от височината, той се провикнал високо:

„Свети Димитрие! (византиецът е написал на български тези думи), ако превзема този град, ще ти направя хубав манастир!“. Същата нощ обаче, Калоян е прободен в шатрата си от самия Св. Димитър. На виковете му се отзовава куманският военачалник Манастър, който може би е участвал в заговор срещу царя. Преди да издъхне, Калоян го обвинява, че именно той е неговият убиец. Манастър се оневинява, като назовава Св. Димитър.

Други съвременни автори потвърждават слуха за наказанието, което сполетяло Калоян от ръката на солунския светец-защитник на града. Един френски рицар, Робер дьо Клари, който е участник в IV кръстоносен поход, също пише:

„Тялото на господин Свети Димитър беше погребано в града (т.е. в Солун) и той не позволяваше градът му да бъде превзема с сила.“ После добавя, че Св. Димитър влязъл рано сутринта в шатрата на българския цар и го пробол с копието си. По-малко категоричен е един монах от манастира „Три чешми“ във Франция, който написал хроника също към края на тринадесетото столетие. Като предава въпросното събитие той казва: „Чухме, че...“. Най-критичен се показва видният византийски историк от същия период

Георги Акрополит, който е добре осведомен за българо-византийските отношения, а по-късно дори посещава Търново. Към неговия разказ се доближава и информацията на митрополита на град Кизик, Теодор Скутариот. Прочее в този разказ четем:

„Той (Калоян) отмъщавал за злините, които император Василий извършил спрямо българите. И като казвал, че Василий се наричал Българоубиец, себе си назовавал Ромеоубиец. Прочее, той дошъл чак до самия Солун и умрял, обхванат от болки в хълбока. А както казват някои, смъртта му произлязла поради Божия гняв срещу него: той видял на сън, че въоръжен мъж застанал до него и го ударил с копие в хълбока. Наистина никой никога не е причинявал такива злини на ромейската страна, така че (ново) име му било дадено – получил прякора „Куче“. Всички го наричали ‘Скилоян’, т.е. ‘Кучи Йоан’.“

Не само във византийските текстове се предава този разказ за слухове около смъртта на българския цар. За това се говори пак в края на XIII и началото на XIV в. в Житието на Св. Сава Сръбски, писано от сръбския книжовник Теодосий, който също казва:

„Говорят, че Св. Димитър убил Калоян, царя Загорски“.

Мотивът със Св. Димитър, пробощащ Калоян, продължава да се разпространява. Той се явява и като един вид идейно отмъщение за това, че около две десетилетия преди това Солунският светец става покровител на Асеновци в Търново. Споменатата сцена със Св. Димитър, държащ копие и

Проф. Василка Тъпкова-Заимова

пробощащ българския цар, който е в нозете му, изобилства не само във византийската книжнина. Намираме я и по стенописи и миниатюри. В манастирската традиция можем да я намерим и на по-ниско равнище, примесена с фолклорни елементи. Върху една светогорска щампа от 1806 г. виждаме пак Св. Димитър да пробоща паднал в краката му едър човек. Краткият текст на гръцки език обяснява, че това било Калоян, дете от България, подхвърлено на фъшкиите. Тесалийците (т.е. солунските жители) го прибрали, но той пораснал като великан и започнал да върши безчинства. Св. Димитър го наказал, като го пробол с копието си.

Преданието за Калоян и Св. Димитър е минало и в българска църковна среда. На първо място трябва да отбележим, че на външната стена на Драгалевския манастир намираме отново изображение то на Св. Димитър, който наказва „Скилоян“. А книжовникът Владислав Граматик е включил в известния Рилски сборник от 1479 г. почти буквален превод на византийското Слово за Св. Димитър от Йоан Ставракий.

Нима книжовникът или иконописецът не е осъзнавал, че обижда по този начин паметта на един от най-изтъкнатите свои владетели. Но работата е там, че тези, които пишат или превеждат църковни текстове, много често не смеят да се отклонят от разказа, който имат пред себе си. Става дума за това, което се смята святоост на текста – условност, която отговаря на епохата. Трябва да мине много време преди да намерим преосмисляне на въпросното предание. Ще го открием най-вече в изображения, на които не е написано името на воина, който лежи в краката на коня на Св. Димитър, или има друго име. Например в Църковно-историческия музей се пази една голяма икона от XVII в., където под стените на Солун Св. Димитър пробоща император Максимиян, виновник за смъртта на Св. Димитър. Това личи от надписа до него.

Авторката е уважаван доайен на българската византология, почетен доктор на Великотърновския университет „Св. Св. Кирли и Методий“. Родът ѝ по бащина линия произлиза от Солун.

„Св. Димитър“, Светогорска щампа (XIX в.)

Свято изповедалище

Арменска колония в Търново през XIII век

Агоп Гарабедян

Арменски заселници в българските земи се установяват още през античността. По време на Второто българско царство взаимоотношенията между българи и арменци стават непрестанни, духовно оплодотворени благодарение на общата принадлежност към християнската религия. Напоследък стават известни скъпоценни документи за това общуване.

Първият извор под формата на арменски каменен надпис от 1202 г. е открит през 1966 г. при археологическа експедиция на Прилепския музей в близкото до града село Варош. Той е намерен в изградената през XIII в. част от църквата „Св. Димитър“, на пода сред отпадъци от строителен материал. Вероятно е част от монументален капител, изсечен е върху бял мраморен къс, висок 55 см, широк 45 см и дебел 19 см, с фрагмент от

красиво изписан античен текст. Има 17 реда, наподобява преславските графити. Открит е от Владимир Мошин и разчетен с помощта на К. Юзбашян от Института по истокознание в Ленинград и Хранилището за старинни ръкописи „Месроп Машоц“ в Ереван.

В Прилепско е съществувал арменски манастир – храм на Светите апостоли, който е бил разрушен и обновен от ктитора дер (отец) Атанас.

Вторият извор, известен като Витовнишки, е двуезичен кирилско-староарменски каменен надпис от 1218 г. Той изсечен върху плоча, вградена в стената на Витовнишкия манастир, разположен на 10 км източно от Петровац, Пожаревацко (в днешна Сърбия). За пръв път е публикуван през 1888 г. от М. Ризнич и преиздаден през 1974 г. от Л. Стоянович и Г. Томович. Изследван също от Ара Маргос. Предизвиква интерес и у арменски учени. Включен в христоматия. Неоснователно се приема като сръбски паметник в редица публикации. Надписът е докладван от Дж. Бошковиц на VI международен конгрес по византология в Париж през 1948 г.

Третият извор са две приписки, открити в ар-

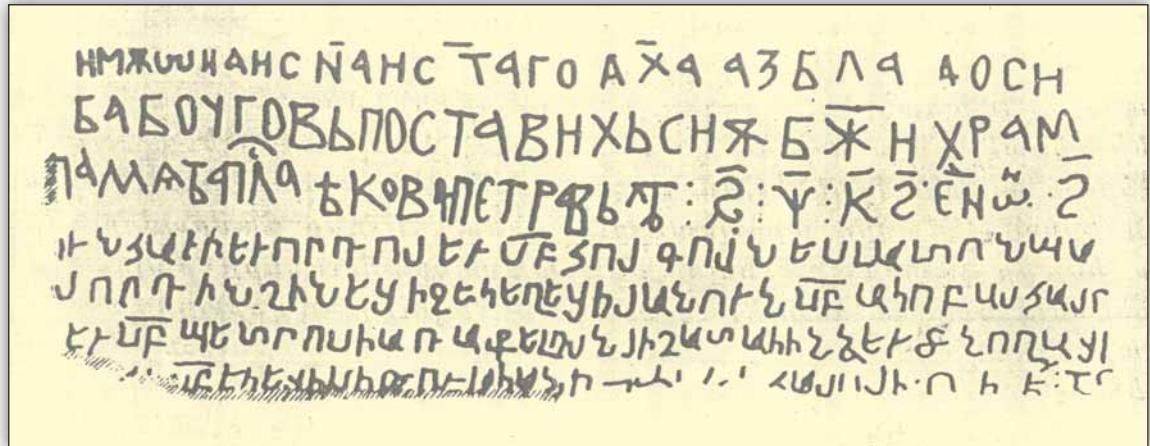
менския манастир „Св. Нъшан“ при град Севастия (сегашния град Сивас в Турция). Те са обнародвани от архиепископ Торком Кушагян в сп. „Handes amсорja“ – орган на Арменската католическа конгрегация на мъхатиристите във Виена. Преведени на френски и публикувани от Ара Маргос в сп. „Etudes Balcaniques“ (кн. 2-3 от 1965 г.)

Едната от тях доказва, че през XIII в. в Търновград съществува арменски храм. Вероятно в града арменци живеят още от X в. и по-късно техният брой става значителен. Наличието на арменска колония в столицата на Второто българско царство се потвърждава и от писмата на Патриарх Евтимий Търновски, в които тя е представена като огнище на павликянската ерес. По своята архитектура средновековните български черкви носят характерни арменски белези. Като първа християнска държава в света Армения е създала типове църковни сгради, които се възприемат, модифицират и развиват в огромния византийски и европейски културен ареал. Вероятно в тяхното изграждане са участвали и арменци като строители и архитекти.

Авторът е директор на Института по балканистика при Българската академия на науките

„Матенадаран“. Хранилище на древни ръкописи в столицата на Армения – Ереван.

Факсимиле от двуезичен българо-арменски каменен надпис (XIII в.)

„Да възвърнем славата на Св. Богородица.

В годината 651 бе изграден, обграден и обновен домът на Светите Апостоли. И вие, които ще пеете в това свято изповедалище, измовете от Христос за свещеника дер Атанас освобождение от греховете.

В тази пустиня почитат неговата памет и нека Господ се смили над вас. Амин.“

Каменен арменски надпис (1202)

Открит през 1966 г. в църквата „Св. Димитър“, Прилеп

„В името на Отца и Сина и Светия дух, аз, Ладос, син на Баруг, построих тази църква на името на Светия отец Агоп и Св. Апостол Петър, в моя памет и паметта на родителите ми. Светата църква бе осветена в годината по арменското летоброене 667. Амин.“

Дуезичен българо-арменски каменен надпис от 1218 г.
Открит през 1888 г. във Витовнишкия манастир, Сърбия

„В името на Господ аз, Аркел, идвам от Търнов, където бях запобен в 707 г. от арменското летоброене в един ден на месец май и бях ръкоположен на 26 юли, което прави 60 дни от посвещението до ръкополагането. Това бе във времето на българския цар Катън (Константин Асен – А.Г.), който наследи кир Михаил Асен, сина на Хаван Йаван (Иван Асен II – А.Г.), убит от Калайман (Калиман – А.Г.), син на неговия чичо. И по време на запобването ми бях подпомогнат от Кали и неговия брат Ханнес, които дадоха два дехакана за помен на тяхната душа и тези на родителите им Горги и Храпия.“

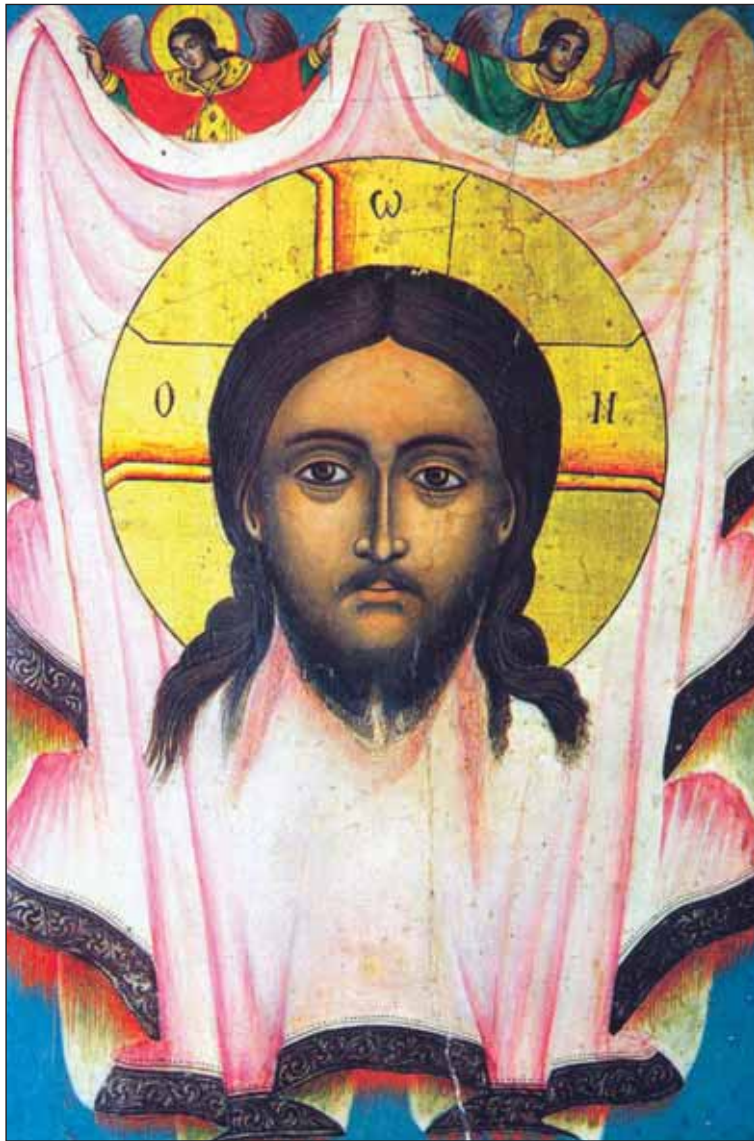
Арменска приписка от 1258 г.

Открита в арменския манастир „Св. Нъшан“ при град Севастия, сегашния град Сивас в Турция

„В 1273 г. дойде пускация стрели народ и навреди на народа на гърците“

Арменска летописна бележка от манастира „Св. Нъшан“ при гр. Севастия

„Убрус“. Тревненска художествена школа (XIX в.)

Легенди и видения

Живял в Западна Европа, търновският правител проф. д-р Любомир Владикин с поетично слово създава своята книга „Царевград Търнов. Пътни картини, легенди и видения.“ Нейното първо издание се появява през 1928 г. по повод хилядогодишнината на Симеоновия век и е посрещнато с възторг от читателите. През 1940 г. книгата е издадена повторно. По повод стогодишнината от рождението на автора през 1991 г. Общинският съвет във Велико Търново и Университетското издателство „Св. Климент Охридски“ осъществиха нейното трето издание.

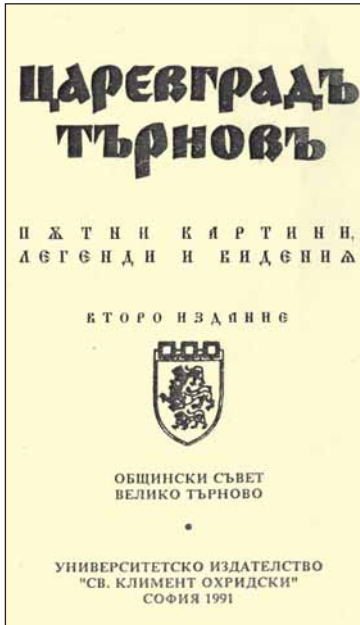
Любомир Владикин

„В полунощ срещу 9 март – денят на Св. 40 мъченици из затрупаният с камъни олтар излязла една неземно хубава мома в бели одежди и руси разплетени коси. Дълго време тя стояла пред олтара със свити за молитва ръце. После запалвала златен свещник и с него обхождала джамията извънре. На три места, там где били погребани трима велики царе, бялата сянка коленичела и се молела Богу. После тръгвала към стария изход, зазидан от турците. Стената се отваряла сама пред нея... Първи петли щом пропееят, бялата сянка литвала като ангел на невидими крила, спущала се към олтара и се стопявала в него. Ако българин-родоотстъпник видел бялата сянка, поразявал го тозчас тежък недъг...“

Но на благочестивите българи тя носела спокуси и изцеление от всички телесни и душевни страдания. Мнозина верующи се сгушвали в шубраците край църквата вечерта срещу празника и чакали с надежда да съзрат бялата мома.

А други влизали в църквата като целували и милвали мраморните колони със старите царски надписи.“

Светило на руската земя

Проф. Невяна Дончева-Панайотова

„Мъж, отличаващ се с добродетел и благочестие, способен добре да се възползва от обстоятелствата и разумно да устрои делата.“

Оценка за Митрополит Киприан в грамота на Цариградската патриаршия относно възстановяването му като Киевски митрополит (2 декември 1389 г.)

„Св. Киприан Чудотворец, Митрополит Московски и на цяла Русия“. Руска икона от XVIII в.

Олимпийско надбягване с колесници

Праведно и без леност

Как българският книжовник от XIV в.

Исай Серски представя древните олимпийски игри

Заблуда е ако приемем, че прадедите ни отпреди шест века единствено са шепнели молитви. Древното правило, че здравината на духа е в пряка зависимост от здравината на тялото, не е било забравено. Преводът на античния философ Дионисий Аеропagit, направен от българския книжовник Исай Серски през XIV в., е писмено доказателство за това.

Верен на една свойствена за времето си нравственост, като въвежда в преводния текст непознатото понятие олимпиада, Исай Серски се счита задължен да поясни на читателя какво означава това. Благодарение на многобройните преписи на това съчинение, любопитното за съвременника ни обяснение има два варианта - близки по смисъл.

„Олимпиади се наричат пет вида сътезателна надпревара.

Първо – бой с юмруци. Второ – борба. Трето – бягане пеш и на колесница. Четвърто – скачане. Пето – мятане на камъни.

Имайки олимпиадите като празник, всяка пета година се събирал е множество от всички страни и правеше тези игри.

И който побеждавал е праведно и без леност, приемал е венец на победата.

Този – маслинен, този – друг, а този – според победата си.“

Горният текст е пренесен в Русия от видния търновец Киприан Цамблак, Киевски и Московски митрополит.

Неговият препис се съхранява в Държавната библиотека в Москва с изричното указание:

„Почерка писма митрополита всея Руси Киприана“.

Като българин и търновец по рождение, като възпитаник и последовател на Търновската книжовна школа митрополит Киприан изпълнява великата мисия на носител и продължител на българските културни и литературни традиции в Русия в края на XIV и началото на XV век.

Без неговото просветно и книжовно дело, без делото на Григорий Цамблак, Константин Костенечки и други ученици и следовници на Евтимий Търновски, днес нашата представа за „втория златен век“ на българската култура и литература би била много бедна. Те не позволяват да заглътнем традициите на създадената от Евтимий книжовна школа под ударите на настъпилото турско нашествие над България, а ги пренасят сред другите балкански и славянски страни. Внимателното разглеждане и безпристрастно тълкуване на съществуващите извори и биографични податки потвърждават тезата, че митрополит Киприан е българин по народност и произхожда от видната търновска фамилия Цамблакови. От похвалното слово за него, написано от Григорий Цамблак, което е първостепенен извор за биографията на двамата бележити писатели, се заключава, че между тях съществува кръвно родство.

Цялостният историко-литературен анализ на това произведение налага извода, че митрополит Киприан е чичо на Григорий Цамблак. Същото произведение, както и няколко други известни факта, дават основание да се предполага, че от Цамблаковата фамилия произхожда и последният патриарх на Втората българска държава Евтимий Търновски.

Митрополит Киприан се издига до върховете на руската църковна администрация по изключително трънлив път като преодолява пречки от най-различен характер. Той ръководи съдбините на руската църква - най-напред като киевски, а след това и като московски всеруски митрополит цели тридесет години (от 1376 до 1406 г.) Неговата църковно-просветна, обществено-политическа и литературно-творческа дейност оставя трайни следи в руския духовен живот, за което свидетелстват многобройните отзиви на староруските летописци, хронисти и писатели.

Преценката на изворите показва, че църковно-административната и обществено-политическата дейност на Киприан като всеруски митрополит е отговаряла на историческите тенденции на епохата за сплотяването на руските княжества около новия политически център Москва и за издигане на ролята, авторитета и значението на московските князе като създатели на централистичната политика. Неговата дейност е подпомогнала значително политическото укрепване на руската държава в края на XIV и началото на XV век.

Не по-малко значителна роля изиграва митрополит Киприан и

„Княз Дмитрий Донски посреща Киприан в Москва“. Миниатюра в Руския илюстриран летописен свод (XVI в.)

Проф. Невена Дончева-Панайотова

в историята на старобългарската и староруската литература. Енергичен духовник и далновиден политик, той се оказва и извънредно усърден и плодовит книжовник. Неговото голямо по обем и жанрово разнообразие литературно наследство по убедителен начин свидетелства, че в своята втора родина той пренася и доразвива традициите на Търновската книжовна школа. Във връзка с непосредствените нужди и задължения като духовник и глава на Руската църква, митрополит Киприан преписва книги с богослужебен характер, на повечето от които са се запазили самите автографи. Изследванията върху тях показват,

че Киприан не ги е превеждал от гръцки, а ги е преписвал от готови български преводи, направени през XIV в. от различни старобългарски книжовници или от самия Евтимий Търновски. Този факт е твърде показателен за Киприановото отношение към творбите на старобългарската литература и специално към книжовното наследство на Търновската школа. От България Киприан пренася в новото си отечество редактирания и допълнен от патриарх Евтимий Синодик на българската църква и го въвежда в руската църковна практика, съставя нова редакция на Индекса на забранените книги пак възоснова на български и южнославянски източници.

На руска почва Киприан развива и Евтимиевия естетически принцип да се пише „въ льноту“, т. е. художествено, образно, витиевато, така както предписват каноните на исихастката поетика и естетика.

Митрополит Киприан не само пренася и продължава традициите на българската литература и специално на Търновската книжовна школа в новото си отечество, но ги развива и обогатява според конкретните исторически обстоятелства.

Из книгата „Киприан - старобългарски и староруски книжовник“, София, 1981 г.

Българин родом

„Тази зима почина в Киев митрополит Григорий Цамблак, родом българин, твърде образован, изучен на книжовна мъдрост от ранно детство – и много сътворени от него писания остави.“

Руски илюстриран свод, втори Остерманов том (XVI в.).
Съхранява се в Библиотеката на Руската академия на науките в Санкт Петербург

Григорий Цамблак е емблематична фигура на Българското средновековие. В неговата жизнена и творческа съдба се оглежда неспокойната и превратна участ на средновековния българин. Син на смутно време и обречено на изпитания отечество, той носи и доказва в краткия си жизнен път (1365-1420) генетичната издържливост и интелектуалните способности на своя народ, верния усет за глобалните промени в световната политика и собствени критерии за историята, несекващия стремеж за оцеляване, съзидание и творчество. В живота Цамблак е истински страдалец, изгнаник и скиталец, в църковните дела – опитен деец и ревностен защитник на православието, в политическите битки – далновиден дипломат и страстен родолюбец, в писателската работа – безспорен ерудит, талантлив вития на словото, надарен от Бога творец.

Принуден от глобалните политически и църковни трусове на своето време в България, на Балканите и в цяла Европа, Цамблак преодолява невероятните разстояния между Търново и Константинопол, Хемус и Атон, Дечани и Сучава, между Балтийско и Черно море, между Киев и Констанц, преминава държавни граници и живее в България, Византия, Сърбия, Молдовлахия, Великото Литовско-Руско княжество, Московска Русия, Германия (матейки се „като ранен лъв“ по думите на Ядимирски), надмогва неимоверни трудности в битките с институции и личности, извисява се над анатемосвания и отлъчвания като пак си остава българин и православен християнин.

Той носи не само своя кръст. Носи кръста на своето време, когато православно-християнската традиция в Югоизточна Европа е подложена на сериозни изпитания, а верността към нея се превръща в пробен камък за родовото чувство и народностната принадлежност на отделни личности, социални групи и цели народи. Надарен с изключителен ум, енергия, талант и творческа мощ, отдава силите и способностите си на един голям, макар и утопичен идеал – да примири източно православната и западно католическата църква като съдейства за създаването на общохристиянски съюз, чиято мощ да се насочи срещу настъпващите в Балканите и Европа османски нашественици-иноверци.

Централна роля в него той отрежда на славяните – най-многочислената етническа група. Намира сигурна опора за това в славянското самосъзнание на средновековните българи. Със своята цялостна дейност служи на идеята за разбирателство и сътрудничество не само на източноправославните християнски народи, но и на всички християни в Европа за решителен отпор срещу мюсюл-

манската азиатска експанзия. И като монах в Търновската патриаршия при светителя Евтимий, и като игумен на сръбския Дечански манастир, и молдовлахийски презвитер, и киевски митрополит, има ясна жизнена и авторска позиция. В едни случаи тя е общославянска, в други – общобалканска, в трети

Руски летописци още през XVI в. възприемат Григорий Цамблак като светец на Руската православна църква според народна канонизация.

„И беше радост велика – Киприан в Москва“.
Миниатюра в Руския илюстриран летописен свод (XVI в.)

– общохристиянска, но във всички случаи тя е и българска.

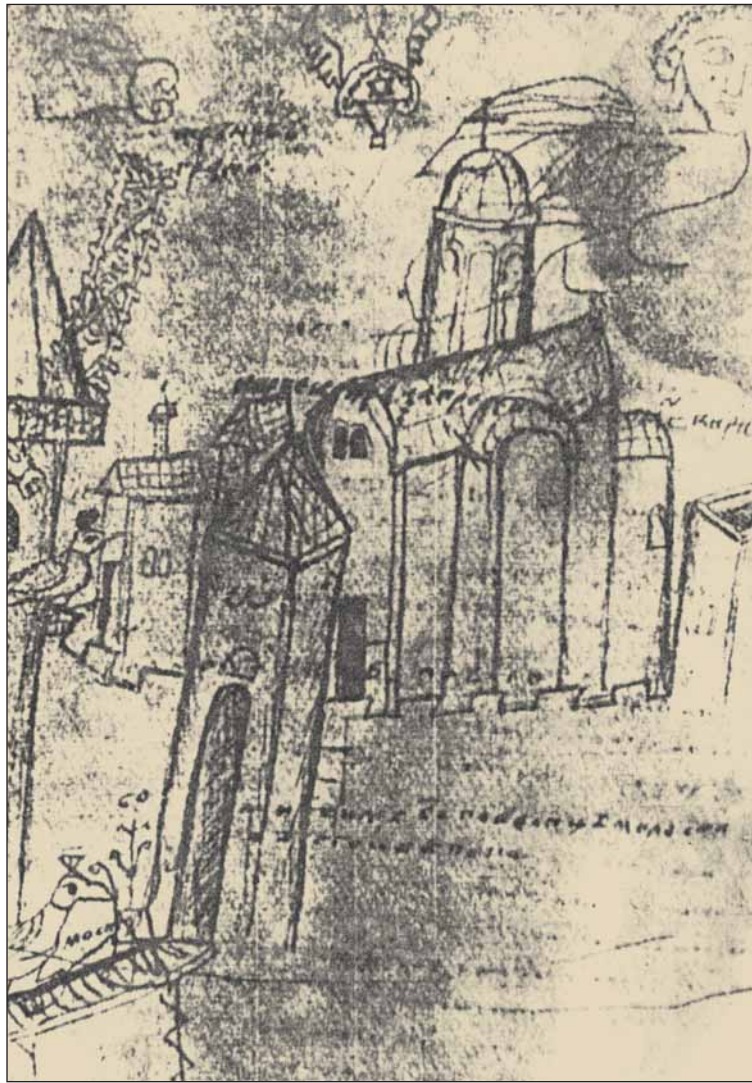
След завладяването на Търново от турците Цамблак споделя участието на голяма част от българската интелигенция, като поема трудния път на изгнаничеството. До края на живота си той не се завръща в поробената си родина, но живее с мисли за нея и посвещава всичките си сили за нейното избавление.

Широтата на неговите разбирания и дипломатическата прозорливост му помагат да се ориентира в сложната международна обстановка и трезво да преценява съотношението на силите. Той обръща поглед към независимите

съседни и по-далечни славянски и неславянски християнски народи, в които вижда опора и надежда за спасение.

Григорий е личност с общобалканска и общоевропейска значимост – истински европеец от XV в., чийто идеи и дейност стават все по-съвременни.

Авторът Невяна Дончева-Панайотова е докто на филологическите науки. Преподава старобългарска литература във Велико-търновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“. Работи в научно-изследователския център „Търновска книжовна школа“. През 2004 г. изд. „Веста“, Велико Търново отпечата книгата „Григорий Цамблак и българските литературни традиции в Източна Европа“ XV – XVII в.“. Предаваме част от въвеждението към нея.

В края на XIV в. царски пчелар на име Димитър от с. Мусина рисува Царевец в един миней, съхраняван в гр. Брашов, Румъния.

Надгробно слово за Киприан

Както в добродетелта беше неизтощим блаженият Киприан, така и в словесните поучения беше несравним. Него впрочем нашето отечество въздигна, на вас пък Бог го дари; на него вие дълго се наслаждавахте, ние пък от него се лишихме. С него вие се красяхте, а ние от коннеж по него тъгувахме, понеже вие преуспяхте, растейки в запозелите господни...

Неговото целомъдрие и препитание не с пиеница беше, а със словото на поучението и с благодатта на разума. То не спря дотук, но и на други го предаде...

Понеже Бог допусна по пътя той да бъде оскърбен, благоволи в отечеството той така да се прослави и да утеши благославащите го сърца, а той самия да се изпълни с неизразима радост, като види своето отечество така управлявано, че за много похвали достойно беше заради своя велик Евтимий, кормилото държащ.

И се стече населението от града. Подобно на някакъв бурен поток изведнъж множеството се втурна на посрещането му. Нито жена пожела да се откаже да го види, нито пък мъж беден или богат. Изоставиха хранилищата домохранителите, незатворени бяха продавниците на търговците, подхвърляха се по тържището стоките. Общо беше стремлението на всички и убеждението: всички заедно да излязат и никой изобщо да не остане в града. Изоставиха слугите слугуването на господарите; изоставиха майсторите своите дела. И колко чужди люде, и колко местни там отиваха Киприан да видят. Така и девицата свенлива, своя срам пренебрегнала, тичаше и старият, и недъгавият, немоцта превъзмогнали, натам се стремяха, защото голяма наслада беше на светеца лицето да видят. Защото не само поучаващ или проповядващ, но и просто съзерцаван, способен бе поуката за всяка добродетел в душите на съзерцаващите да всели. Някои прочее приближаваха и до нозете се докосваха и ръка целуваха. Други пък от множеството възпрепятствани, отдалеч гледащи го само, и те достатъчно приемаха благословение и имаха не по-малко от тези, които бяха близо. Така с твърда увереност преминаваха жени, умилно коленичещи, чедата си в нозете му полагаха с вяра, а други пък – страдащите. И явно бяха за всички от Бога изпратеното целителство, считайки сладко освещение пристигането на светеца. И нима не според вярата на всеки благодатта действаше, дори повече – според действителността? Защото силата, която в апостолите действаше, и сега заради неговото благословение освещаваше праведните люде и утешението за страданията въздигаше.

Тогава велико светило видяхме, братя!... И Отецът ваш, когото оплаквам, брат беше на нашия баща...

Написах за Киприан: „Отче Киприане, наистина си светило на руската земя!“

Григорий Цамблак написа това надгробно слово, бидейки митрополит на Киев и на цялата Литовска държава.

Произнесено на 16 септември 1409 г.
в Успенския събор в Московския кремъл

Превод на новобългарски език Невяна Дончева-Панайотова

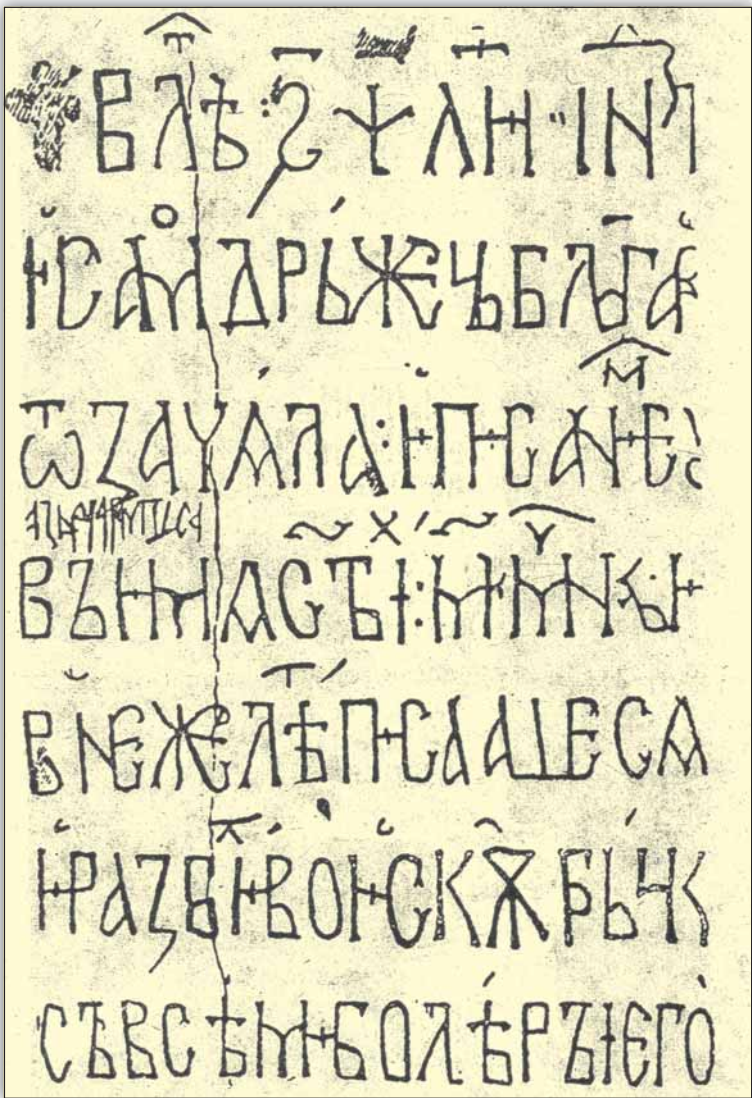
Оловен печат на Търновския патриарх Висарион (XIII в.)

Цар Иван Асен II като ктитор на Света гора. Стенописен образ от манастира „Св. Георги Зографски“ (1817 г.)

† 966: 4: 7: 12

Аз, Иван Асен, в Христа бога верен цар и само

Надпис върху мраморна колона в черквата „Св. 40 мъченици“.

Оловен византийски печат намерен край река Клокотница

След победата при Клокотница
цар Иван Асен II
посещава Света гора Атонска,
причислена към неговите владения,
като обдарява щедро
седем манастира.

Öað Èààí Àñáí
öúðêâè è ì à í à ñ ò è
á î â à ò î ñ ú ñ ç è à ò î, á
è à ì ú í è, è í à ä à ò
ä à ð î â ä ñ â à ò è ò à è á
î á ü â è â ñ ü ê à ê â à
ò ü õ, à â ñ è ÷ è è ñ â ä
— à ð ð è à ð à è, ñ â â ù
— î î ÷ à ò à ñ â ñ

След битката при Клокотница търновските на цар Иван Асен II при днешното стражева кула. В чест на победата там е който съществува и до днес. Манастир, посветен на Клокотнишката десетина километра западно от днешния ковица. Той е отбелязан върху старинна остров от XII-XIV век. Светилището съхр вастия, в чийто ден става битката. Той е дни са съхранени преписвани там книги: лавянска граматика на Мелетий Смотри от времето на Търновската книжовна ш опожаряван дважди и възобновен през X Легенда разказва как един тукашен овч се, че наблизо има основи на някогашна помощ възобновява светилището. Майст щият, който изгражда по-късно и часов лековит извор. Под остър връх личат ост

† 966: 4: 7: 12

„Асен цар на б
Подпис на цар Иван Асен II на

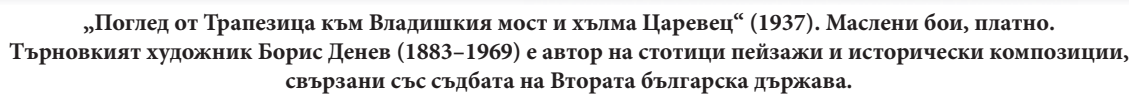
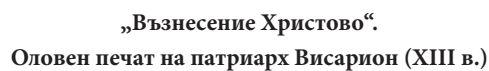
„Иван Асен, цар на българи и гърци“
Подпис върху дарителска грамота
за манастира Ватопед, Света гора

núçääå ì íîĩ
eè êàòî ãè óêðañè
ëñåðè è ñêúïîöåíé
øè áîãàòî ñ ì íîĩ
îæånòâáé öúðêâè,
÷èñòà ñâîâîäà çà
ùåíè÷åñêèé ÷èíâå
åíèè è äýêîé
ëÿì à îî÷è

кото население излиза да посрещне войсето Мерданя, където навремето е имало издигнат манастира „Св. 40 мъченици“, а победа, има и в планината Мургаш, на Ботевград, при левия бряг на река Чешкарта на манастирите в Балканския полуостров. Мощи на Светите мъченициот Себил и дейно книжовно средище. До наши дни. Псалтир от 1559 г., препис на черковнославянски от 1666 г. – ценен езиков паметник. Кола, Служебник от 1673 г. Манастирът е построен в XIX век.

Манастирът заспаля под стара круша. Присънвя му се черква. Той събира местни хора и с тяхна помощ. Гор Вуно Марков ръководи строежа – съграждането на кула в Ботевград. Наблизо има останки от средновековна крепост.

Дубровнишката грамота (1230)

Малък Ерусалим

Държавният секретар на Ватикана Анджело Содано освети новопостроената катедрала „Св. Йосиф“ в София със слово на български възик

„В страната на розите България светите братя Кирил и Методий донесоха славянската писменост, чрез която бе християнизирана източната част на континента. Затова вие, българите, сте призвани да станете носители на евангелското благовестие в Европа.

От днес София се превръща в един малък Йерусалим, понеже в нейния център редом с източнокристиянските църкви, джамията и синагогата, вече ще има и католическа катедрала. Днес е наистина един велик ден за религиозната история на България. Според нашето убеждение за живота, един град има нужда от училище, болница, фабрика, стадион. Ала един град не може да съществува без църква.

Духът дава живот на тялото, а християнският дух дава душа на съвременното общество.

София дава пример на цяла Европа, освещавайки този храм. Тя ще върви към икономически, материален и духовен напредък.“

Храмът е построен с финансовата подкрепа на Ордена на отците капуцини от Германия, Швеция и Австрия. Той е дело на архитектите Константин Пеев и Стоян Енев. Заедно с православните места побира около хиляда богомолци. Неговата кула е висока 21 метра. В нея има четири електронни камбани, които се управляват от компютър.

В България понастоящем живеят около 65 000 католици, съсредоточени най-вече около Пловдив, Свищов, Плевен и Белене. В София те са около 5 000 души като се обгрижват духовно от трима свещеници капуцини.

Кардинал Анджело Содано при освещаване на новата катедрала „Св. Йосиф“ в София, 21 май 2006 г.

Пресфото БТА

Папа Йоан XXIII и България

На Парижката мирна конференция през 1946 г. за пореден път съдбините на България са поставени за обсъждане пред Великите сили. В залата на заседанията влиза българската делегация. Никой не ѝ обръща никакво внимание. Неочаквано едно от присъстващите официални лица се провиква на висок глас:

„Ето ги българите.
Да живее България!“

Тези думи произнася монсиньор Анжело Ронкали. По онова време той е папски нунций в Париж. Преди това прекарва десет години като апостолически делегат за Балканите в София. Научава български език, общува и с обикновени българи, и с официални лица. Доколкото е било възможно в случая монсенъор Ронкали се опитва да повлияе върху решенията на конференцията в полза на България.

На 28 октомври 1958 г. монсиньор Анжело Ронкали е избран за папа Йоан XXIII.

В своето ритуално слово при приемането на поста като глава на Римокатолическата църква той заявява:

„Има в Европа един народ...“

Изрежда седем качества на този народ: „древен“, „мъдър“, „доброжелателен“, „трудолюбив“, „находчив“ и пр.

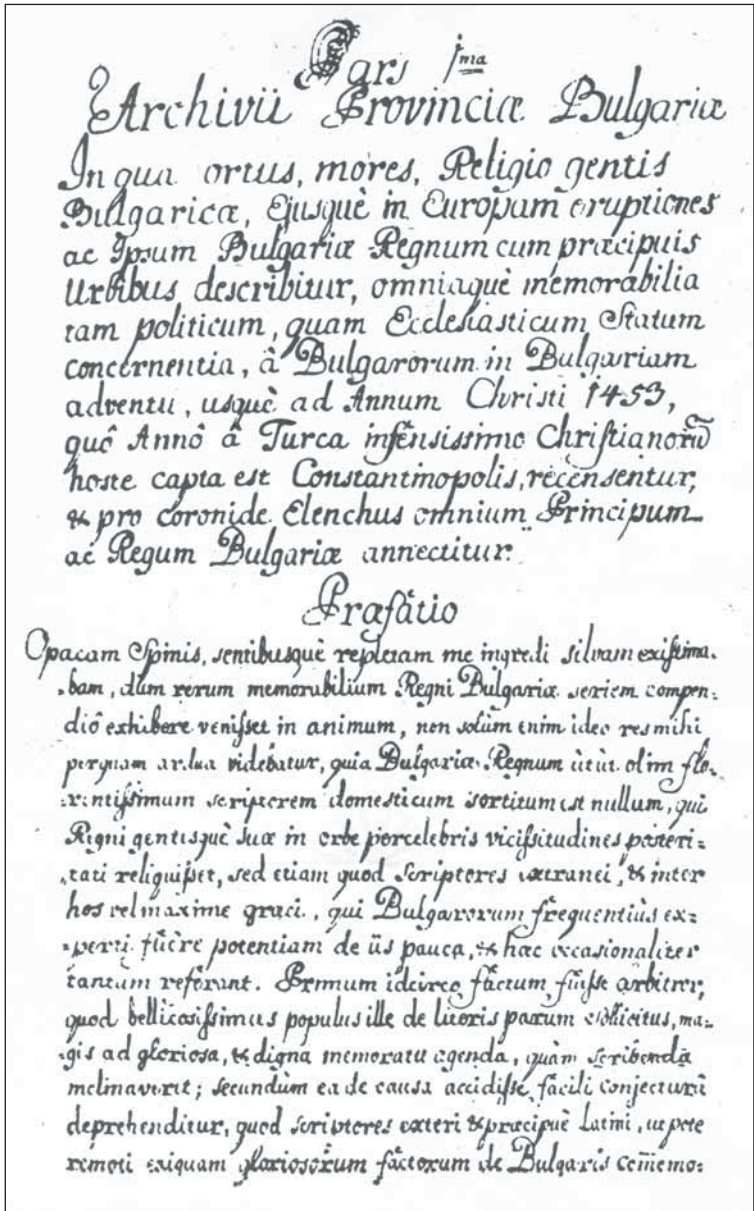
Всички приемат, че той говори за италианския народ, понеже сам по рождение е италианец от селско потекло. Неочаквано новоизбраният папа уточнява:

„Този народ е българският.“

Папа Йоан Павел II се моли пред гроба на Св. Кирил в базиликата „Сан Клементе“, Рим, 14 февруари 1985 г.

Сп. MISSI, Белгия, кн. 2/1985 г.

„История на българския народ“, написана на латински език от немския монах Блаузиус Клайнер през 1761 г. и останала неизвестна до 70-те години. Съхранява се в Държавна библиотека, Будапеща

Небесни покровители

На 20 март 2006 г. фондация „Абагар“ уреди XLI международен колоквиум „Небесният покровител на Европа Бенедикт Нурсийски (480-550)“. Петър Константинов, председател на Общобългарското сдружение „Мати България“ приветства симпозиума. Основен доклад изнесе архимандрит проф. Георги Елдъров. Възникна дискусия относно предложението да бъде провъзгласена някоя от източноправославните светици (Св. Петка Търновска, Св. Марина, великомъченица Злата Мъгленска) за покровителка на Европа.

„Главно чрез техните ученици, прокудени от първоначалното им поле за действие, мисията на Кирил и Методий удивително се разрастна и процъфтя в България. Тук наистина, благодарение на дейността на Св. Климент Охридски, поникнаха динамични центрове на монашески живот и тук особено се разви кирилската азбука. Оттук също Християнството проникна в други страни, като премина през съседна Румъния, то достигна до древна Киевска Рус и след това се разпространи от Москва до пределите на Изтока.“

„Св. Св. Кирил и Методий – патрони на Европа. Почетен медал на Ватикана

Възпоминателна стела с откъс от Енцикликата на папа Йоан Павел II от 1985 г. бе поставена в Музикалния център „Борис Христов“ в София. Тя е дарение от фондация „Абагар“ на архим. проф. Георги Елдъров. Изработена е от художничката Ангелина Павлова.

Кирило-Методиевският вестник настоятелно предлага единствения по рода си текст, който представя основният български влог в европейската култура да намери място и в центъра на столицата, в близост до Президентството и Министерския съвет.

Благословените славянски книги

Папа Адриан II (868)

„Благословен Бог!

Тези книги са истински жертвен принос на живия многомилостив Бог!“

Превод доц. д-р Емил Трайков, декан на Богословския факултет при Софийския университет

При гроба на Св. Кирил вече са поставени паметни плочи от всички славянски народи.

Всяка пролет от 1968 г. насам на Кирило-Методиевския празник официална българска делегация от светски и духовни лица посещава Вечния град. Тази година делегацията бе оглавена от министър-председателя Сергей Станишев.

На гроба на Св. Кирил в подземията на базиликата „Сан Клементе“ бе отслужен молебен.

Главата на Римокатолическата църква папа Бенедикт XVI прие делегацията. В своето слово той отново подчерта приноса на България за спасяването на Кирило-Методиевото дело и неговото общоевропейско значение.

Папа Бенедикт XVI и премиерът Сергей Станишев в папската приемна

Пресфотото БТА

И папа Бенедикт XVI проговори на български

В самото начало на своя понтификат Йоан Павел II в разговора си с българските учени Иван Дуйчев и Петър Динеков обещава да научи български език.

Преди посещението си в България през 2002 г. той усъвършенства езика с помощта на младия католически свещеник Петър Късов от Пловдив. Своите официални слова у нас той произнесе на чудесен български без акцент. Неговият наследник на Светия престол на 11 март 2006 г. благослови българските католици чрез телемост от Рим, уреден за неговата четвърта среща със студентите по света, също на чист български език. Изслушаха го повече от 200 вярващи католици в катедралата „Св. Йосиф“ в столицата. В своето послание папа Бенедикт XVI пожела на младите да изживяват пълно любовта като дават път на Божията светлина по света.

Нов държавен секретар на Ватикана е кардинал Тарчизио Бертоне, досегашият архиепископ на Генуа, близък сътрудник на настоящия папа. Притежава завидни медийни качества, дори коментира по телевизията футболни мачове. През 2000 г. оповестява Третата тайна от Фатима, свързана с покушението над папа Йоан Павел II.

Александрийски философи, стенопис в базиликата „Сан Клементе“ (XIV в.)

Първостепенна тема

В. „За буквите“ и Ватикана

Кирило-Методиевският вестник още в своя първи брой (май 1979 г.) отпечата неизвестна ръкописна хроника от XVII в. от Петър Богдан Бакшев (1601-1674), архиепископ на София и България, озаглавена „Кога и как маркоманите (моравяните) прегърнаха християнската вяра“. В нея апостолите Кирил и Методий са изписани със славянски имена Църхо и Страхота. Автор на публикацията е историкът Божидар Димитров.

В същия брой проф. Аксиния Джурова представи Асеманиевото евангелие – най-стария известен старобългарски глаголически ръкопис от втората половина на X в., съхраняван във Ватиканската библиотека.

Информацията за изложбата „Славянски ръкописи, документи и карти от Ватиканската апостолическа библиотека и секретния архив на Ватикана (IX-XVII в.) в Криптата на храм-паметника „Св. Александър Невски“ в София бе съпроводена от интервю с монсиньор Алфонс Шиклер – префект на Ватиканската библиотека и статия на монсиньор Жозе Руискар, изследовател на славянската азбука и славянската печатница в Рим.

В брой 2 (декември 1979 г.) е отпечатана кореспонденцията „Достоинство във Вечния град“ на Илия Пехливанов, специален пратеник на изданието, в която е отразен Кирило-Методиевият празник в Рим с представяне на откъси от словата на папа Йоан Павел II и акад. Петър Динеков.

Плодотворното сътрудничество между Ватиканската библиотека и Научния център за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“ бе представено в следващите броеве.

В статия на Трендафил Кръстанов (бр. 8 от 1983 г.) бе съобщено за новооткрит Ватикански палимпсест с най-стария превод на изборно евангелие – дело на Св. Кирил.

Посветеният на 1100-годишнината от кончината на славянския първоучител Св. Методий брой 10 от 1985 г. помести на първата си страница най-старото изображение на Св. Кирил, което представя пренасянето на мощите на Св. Климент в Рим. Поредица от публикации представи новооткрити свидетелства за съденето на Моравския архиепископ Методий в Регенсбург през 873 г. и последвалото негово изгнание във френски манастири.

Единствения по рода си стенопис от Мъглижкия манастир „Св. Николай Чудотворец“, на който Св. Св. Кирил и Методий са изобразени редом със Св. Патрик, бе обнародван в бр. 12 от май 1986 г.

Апостолическото посещение на папа Йоан Павел II в България през май 2002 г. бе представено пространно в съчетание с документални снимки от първата ауденция на българска официална делегация при него, когато в разговор с български учени той обещава да научи български език и показва изпълнението на това обещание.

В бр. 22 от май 2006 г. бе представена дългогодишната съвместна работа между Ватиканската библиотека и нейния официален представител в България Център „Проф. Дуйчев“.

Архимандрит проф. Георги Елджоров, единственият български съборен участник във Втория ватиканския събор през 1962 г., разказа за връзките на папа Йоан XXIII (Анжело Ронкали) с България. Проф. д-р Аксиния Джурова представи славянските ръкописи във Ватикана. Поместена бе и информация за изданията на Ватиканската библиотека, които се съхраняват в библиотеката на Центъра.

Кирилска книга от Ватиканската апостолическа библиотека (1584)

„Книжниците“, стенопис от Боянската църква (1259)

Множество изследвания Българските учени и Ватикана

Връзките между Ватикана и България датират още от ранното Средновековие: като се започне с управлението на княз Борис I (мисията на епископ Формоза по нашите земи през 866 – 870 г.), премине се през унията с латините по Калояново време (1204), стигне се до времето на Австро-Унгарската империя и се завърши с национално-освободителните борби от XIX в. Много български учени и общественици като Петър Гудев, Марин Дринов, Йордан Иванов, Богдан Филев и други поддържат близки отношения и научни контакти с Ватикана. Сред тях особено място заема личността на Иван Дуйчев (1907 – 1986).

През 1932 г. младият Дуйчев спечелва българска стипендия и заминава за Рим, за да продължи обучението си и да работи в Архива и Библиотеката на Ватикана. По време на пребиваването си в Рим, от края на 1932 до пролетта на 1936 г., Иван Дуйчев има щастието да присъства на лекциите на няколко известни професори като Силвио Меркати, преподавател по история и византийска филология, който става негов учител, Н. Феста, В. Узани и др. Представяйки дисертация за българо-византийската династия на Асеневци, Иван Дуйчев получава титлата „доктор“. Продължавайки усърдно да работи във Ватиканския архив и библиотека, той посещава двугодишния курс на „Ватиканската школа по архивистика и палеография“ и през 1934 г. получава диплом за архивист-палеограф.

Престоят на Иван Дуйчев в Италия и контактите му с италианските научни среди, са решаващи и плодотворни за израстването му като историк и филолог в областта на византологията и на западноевропейската история. През тези години ученият успява, благодарение на работата си и в Архива, и в ръкописните фондове на Ватиканската библиотека, да събере значителен брой документи и текстове, много от които необнародвани, от изключително значение за средновековната история на Византия и балканските страни. През 1934 г. Дуйчев открива в ръкописа Cod. Vat. gr. 2014, анонимен разказ за похода на император Никифор I в България през юли 811 г. Публикувана с неговото съдействие през 1937 г. и издадена през 1965 г. в Париж, тази повест, известна под името „Дуйчева хроника“, се счита за най-ценния исторически извор за събитията от 811 г. Благодарение на откритията си във Ватикана и в други италиански градове, Дуйчев се заема също и с изучаването на историята на XVII в., и предимно с историята на католицизма в България, а и с дейността на търговците от Дубровник на Балканите. Той публикува през 1935 г. в Рим и през 1937 г. в София две книги, съдържащи няколкостотин неизвестни архивни документи от XVII в., „avvisi“ (писма с информация), богати на сведения за политическото, военното и икономическото състояние на Османската империя през този период. На основата и на други неизвестни документи, открити във Ватиканския архив, в слабо ползвания фонд „Processi informativi sulla nomina dei vescovi cattolici“, Иван Дуйчев обнародва през 1937 г. в Рим, в колекцията на Папския институт за Изтока (Orientalia Christiana Analecta), книга за католицизма в България през XVII в. В предговора на книгата големият италиански учен - вторият учител на Дуйчев (заедно с брат си С. Дж. Меркати), монсеньор Анджело Меркати, по това време prefect на Ватиканския архив, пише: „С изключителна старателност и интелигентност Дуйчев откриваше и събираше важни документи, с издателска грижливост и ерудираност той изясняваше и демонстративно обогатяваше своите публикации“.

Като продължава да използва документи, открити във Ватиканския архив, Дуйчев издава през 1939 г. в София подробен указател към историята на Софийската католическа архиепископия през XVII в., като прилага известен брой необнародвани документи. На основата на гръцки и латински документи от Венецианския архив, ученият публикува през 1937 г. изследване върху законодателството, упражнявано от Охридското архиепископство над някои области в Италия.

От началото на 60-те години на XX в. проф. Иван Дуйчев отново подновява контактите си на базата на своите учители от Ватикана и на личното си познатство с кардинал Ронкали, бъдещ папа. Благодарение на тези ползотворни контакти голяма група от изтъкнати изследователи започват през 70-те години системна работа във Ватиканската Апостолска библиотека и в Секретния архив: Александър Фол, Боян Ничев, Илчо Димитров, Йоанна Списаревска, Георги Данчев, Георги Димов, Аксиния Джурова, Божидар Димитров, Красимир Станчев и др. В научно обръщение влизат множество ценни изследвания, касаещи българската и балканската история, връзките с католически Рим, палеографията, изкуствознанието, картографията и прочие.

Славяните Многовековно културно-ист

Проф. д-р Аксиния Джурова открива симпозиума в аулата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, 14 май 2006 г.

Научният център за славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев“ към Софийския университет „Св. Климент Охридски“ отбеляза 20 години от своето основаване с международен научен симпозиум „Византия и славяните“. Той бе подпомогнат от Софийския университет, спомоществатели и най-вече чрез направените дарения от произведения на изкуството на стотина съвременни български художници. Във форума взеха участие 120 учени от различни области на хуманитаристиката, сред които 55-има от Австрия, Ватикана, Германия, Гърция, Израел, Испания, Италия, Кипър, Македония, Полша, Русия, САЩ, Сърбия, Черна гора, Турция, Хърватия, Чехия, Швейцария и Япония и 60 научни работници от различни университети, институти и музеи в България.

Конференцията бе тържествено открита в аулата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ от проф. Аксиния Джурова, директор на Центъра. От името на Негово Светейшество Българския патриарх Максим Варненският и Великопреславски митрополит Кирил приветства участниците и дари икона на славянските първоучители. Поздравления поднесоха също проф. Георги Бакалов (от името на ректора на Университета проф. Боян Биолчев), президентът на Световната асоциация на византолозите проф. Петер Шрайнер (Германия), проф. Владимир Вавржинец (Чехия), проф. Хараламбос Папастатис (Гърция), проф. Агамемнон Целикас (Гърция). Бяха прочетени поздравителни адреси от различни български и чуждестранни институции.

Пленарното заседание бе открито с доклад на проф. Игор Шевченко (САЩ). Доклади изнесоха и акад. Васил Гюзелев, акад. Геннадий Попов (Русия), проф. Аурелио Ригони (Италия), проф. Хараламбос Папастатис (Гърция), проф. Василис Кацарос (Гърция) и проф.

Любомир Максимович (Сърбия). Темата на симпозиума бе разделена на няколко секции – Византия и славяните: Моделът – приемственост и развитие; Византия и славяните в харизматичността на словото; Византия и славяните: Богопознание в образи; Византия и славяните: Дългото сбогуване със себе си; Cyrilo-Methodianum.

Симпозиумът бе придружен от богата съпътстваща програма, която даде възможност на участниците да се запознаят с различни аспекти от историята и дейността

на Център „Проф. Иван Дуйчев“. Изложбата „Традиции и съвременност – дарение на български художници от колекцията на Центъра и фондация „Елена и Иван Дуйчеви““ показва част от богатата картинна колекция на Центъра, която притежава творби представящи стилового многообразие в творчеството на българските художници от XX век. Предстои изграждането на параклис „Св. Иван Рилски“ при родния дом на Иван Дуйчев, със средства събрани чрез спомоществателство.

На изложбата бяха показани за първи път редки ръкописи от сбирката на Центъра „Дуйчев“.

Игор Шевченко

„Аз съм оптимист за перспективата пред нашата наука, защото тук, на територията на византийско-славянската общност, византологията и палеославистиката си дадоха среща, за да покажат, че имат бъдеще.“

В. „Култура“, 30 юни 2006 г.

Каталог на изложбата

и Византия

орическо взаимопроникване

Игор Шевченко и Петер Шрайнер

От 22 до 26 август 2006 г. в Лондон се състоя XXI световен конгрес за византийски изследвания. В него взеха участие 15 български учени. Показана бе изложбата „Златни страници от историята на средновековна България“.

В своето заседание на 24 август т.г. Общото събрание на Международната асоциация за византийски проучвания единодушно прие предложението, изложено от акад. Васил Гюзелев, следващият XXII конгрес по византология да се проведе в София от 21 до 27 август 2011 година.

Изложбата „Писмените традиции на Балканите IX-XIX в. (гръцки, славянски и ориенталски ръкописи) е пряко свързана с региона, в който живеем, претърпял драматични катаклизми и промени, които са довели до миграцията на културни ценности, обичаи, до тяхната симбиоза и взаимопроникване. Показаните ръкописи бележат етапите на развитие на многообразните писмени традиции на Балканския полуостров.

По време на симпозиума бяха представени повече от 60 издания на Центъра. По случай 20-годишнината на Центъра бе публикувана неговата летопис с богат снимков материал под заглавие „Почукайте и ще ви се отвори“.

Калина Минчева

Проф. д-р Хараламбос Папастатис от Солунския университет „Аристотел“ и проф. д-р Йоанис Теохаридис, директор на Института „Св. Арахангел Михаил“ към манастира Кикос, Никозия, Кипър

Василка Тъпкова-Заимова и Игор Шевченко

Джанфранко Джираудо от Венеция

Проф. д-р Йоанис Какридис, преподава българистика в Института за славянски езици и литература в Берн, Швейцария.

Отец Юстин дойде от манастира „Симон-Петра“, Атон.

Информация и снимките са от архива на Центъра „Проф. Иван Дуйчев“

Украсени главни букви от търновски ръкописи

60 000 скъпоценности

Научна библиотека „Елена и Иван Дуйчеви“

Библиотеката съдържа около 60 000 единици и е една от най-богатите документални бази за изследване на българската, византийската и западноевропейската средновековна история, изкуство, палеография и литература. Обстойно е застъпен изворовият материал от класически и средновековни автори, справочната литература, български и чужди специализирани медиевистични издания. Изключително богатите фондове на библиотеката дават възможност за работа на много студенти и преподаватели от всички хуманитарни специалности. Благодарение на изключително активните международни контакти на проф. Иван Дуйчев, в библиотеката намират място и множество издания, които са уникални сред българските книжовни фондове.

Като резултат на своята интензивна научна дейност и на голямата си печатна продукция, Центъра си извоюва авторитет в научните среди и редица изтъкнати български и чуждестранни учени му завещаха своите лични библиотеки: Христо Гандев, Веселин Бешевлиев, Тодор Боров, Борис Геров, частично Тодор Герасимов, Любен Басмаджиев, Смоленският епископ Нестор, а други лични библиотеки постъпиха чрез откупки: Питър Харанис, Асен Василиев, Димитър Михалчев.

В Центъра се съхранява най-богатата колекция от гръцки ръкописи в България (около 500 кодекса), повече от 70 славянски и около 200 ориенталски, два и триезични ръкописи от IX до XIX в. По този начин в ръкописната сбирка са представени всички ръкописни и езикови традиции на Балканите: гръцки, славянски и ориенталски. Попълването на тези фондове продължава и сега чрез откупване, като средствата постъпват от целеви дарения. Научната обработка, реставрацията и консервацията на ръкописната и архивна сбирка се осъществява по линия на няколко международни проекта с колеги от различни институти в страната и чужбина (напр. Japan Foundation, Sumitomo Foundation, Vaseda University – Токуо, реставрационна лаборатория от Грац – Австрия и др.).

Архивното богатство на Центъра „Иван Дуйчев“ включва научния архив и епистолярното наследство на изтъкнати университетски преподаватели: Иван Дуйчев, Никола Михов, Тодор Боров, Асен Василиев. Епистолярният корпус обхваща 20 000 писма на тези учени, както и дневниците от експедиции на Св. Гора и Балканите, заседанията на Историческия факултет – документи, свързани с историята на Университета.

Центърът за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“ и фондация „Елена и Иван Дуйчеви“ притежават богата колекция от икони, възрожденско и съвременно изкуство. Всички творби от тази сбирка са постъпили като дарения от автори и приятели на Центъра, а също така и са онаследени от цялостното дарение на проф. Иван Дуйчев, г-жа Нонка Дуйчева, Руска Гандева, Ирина Михалчева, Катя Василиева и др.

Колекцията от икони обхваща периода от XVIII-XIX в. Институтът притежава и гравюри на Христофор Жефарович и Захарий Орфелин, дарени от Негово Светейшество Павле, Патриарх Сръбски, както и маслени портрети на възрожденски майстори от XIX век.

Особено богата е колекцията от творби на съвременното изкуство (над 200 творби), сред които се открояват имената на художници като: Анета Ходини, Златю Бояджиев, Васил Захариев, Курт Петерс, Симеон Велков, Александър Божинов, Георги Баев, Найден Петков, Светлин Русев, Енчо Пиронков, Николай Майсторов, Ради Неделчев, Йордан Кацамунски, Андрей Даниел, Греди Асса, Свилен Блажев, Станислав Памукчиев, графичите Христо Нейков, Румен Скорчев, Любен Диманов, Христо Попов, Иван Нинов, Стоилен Стоилов и скулпторите Иван Пенков, Валентин Старчев, Крум Дамянов, Христо Харалампиев, Иван Русев, Богомил Живков, Ангел Станев, Емил Попов и др.

„Апостолите на Тайната вечеря“, стенопис на неизвестен зограф от черквата „Св Стефан“ (1599)

„Месемврия Понтика“

Международен научен семинар

Васил Гюзелев

От 28 до 31 май 2006 г. община Несебър съвместно с Института по балканистика при Българската академия на науките проведе в стария Несебър международен научен семинар на тема „Западното Черноморие, Средиземноморието и Несебър през Античността и Средновековието“. Той бе открит с приветствени слова от кмета на град Несебър Николай Трифонов, проф. Васил Гюзелев, член на Българската академия на науките, проф. Петер Шрайнер, президент на Международната асоциация за византоложки проучвания и д-р Петя Кияшкина, директор на музея „Старинен Несебър“.

Две заседания на семинара бяха посветени на античната история. Изнесени бяха докладите: „Размисли за иконографията на някои теракоти от Месамбрия от еленистическата епоха“ от проф. Манфред Оперман (Германия), „Кабирите и морето“ от проф. Иван Маразов, „Обобщение на разкопките в Боспорския град Кита през 1970-1975 г.“ от проф. Евгений Молев (Русия), „Една находка от чернофигурна керамика от класическата епоха от Одесос (дн. Варна)“ от ст. н. с. Анелия Божкова (България), „Бележки върху външната просопография на жители от Хераклея Понтийска“ от проф. Александру Аврам (Франция), „Емблематични силуети: антични публични пространства в Несебър“ от д-р Христо Прешленов, „Южно и източноевропейски амфори в Западното Черноморие от римския период“ от проф. Сергей Внуков (Русия), „Исторически синопсис на монетосечението на Месамбрия“ от проф. Иван Карайотов, „Храм на Кибела в Дуранкулак“ от проф. Хенриета Тодорова, член на БАН (България) и „Наблюдение върху ранновизантийските архитектурни детайли-сполии от църквите в Несебър“ от д-р Ива Досева (България). Особен интерес и оживена дискусия предизвикаха докладите на М. Оперман, Ив. Маразов, Ал. Аврам, Х. Тодорова и Хр. Прешленов.

Две заседания бяха посветени на средновековната история със следните доклади: „Черно море във византийската история и литература“ от проф. Петер Шрайнер (Германия), Морето и земята в легендите за Александър Велики“ от проф. Василка Тъпкова-Займова (България), „Бе ли Венеция югоизточноевропейска империя?“ от проф. Оливер Шмидт (Австрия), „Пристанището на Несебър през Средновековието“ от докторант Димитър Димитров (България), „Каратите на Пера от Черно до Егейско море“ от проф. Сандра Оригоне (Италия), „Несебър в италианската литература от XV-XVI в.“ от д-р Пенка Данова (България), „Византийски прототип на несебърски паметници“ от проф. Елка Бакалова (България), „Нови находки на венецианско стъкло от XIII-XIV в. от Черноморската област“ от проф. Марк Крамаровски (Русия), „Архитектонични отражения и паралели по българското Черноморие от късната античност и ранното средновековие“ от ст. н. с. Димитър Съслов (България) и „Първата планова скица на Несебър от Хелмут фон Молтке (1837 г)“ от д-р Боян Бешевлиев (България).

Международният семинар разкри значението на Черноморския регион в историята на античния и средновековния свят и показа една перфектна форма на научно общуване в рамките на обединяваща се Европа. Неговото провеждане доказва, че една от добрите възможности за активизиране на хуманитарните институти към Българската академия на науките е осъществяването на съвместни проекти и дейности с общините в провинцията и свързаните с тях музеи, галерии, библиотеки и архитектурно-исторически комплекси.

Перла на Черноморието

За своя празник Несебър се сдоби с нов символ

На своя празник 15 август, Свето Успение Богородично, несебърските граждани се сдобиха с нов символ на града – Паметник на древен рибар. Негов автор е скулпторът Ставри Калинов. Идеята за паметник се осъществи от Инициативен комитет със спомоществователството на „Форд Нокс“ ООД и спонсорството на „Пайони деветелпмънт“ ЕООД, „Дженерал Травел Тур“ ООД, „Галакси Пропърти Груп“ ООД, „Пиринска туристическа компания“ АД и „ВРЗ. Вола“ ЕООД.

В присъствието на министри, депутати, автора, известни личности, много граждани и гости, паметникът бе открит от президента на Република България Георги Първанов и кмета на община Несебър Николай Трифонов.

В своето слово държавният глава заяви, че е изключително предизвикателство в Несебър, перлата на българското Черноморие, пред портите на град със световно културноисторическо наследство, да се съгради нов паметник, който така естествено да се впише в хилядолетната среда.

Скулпторът Ставри Калинов поясни, че творбата му представя „новия Ной в търсене на обетована земя и може би гълъбът е намерил на този благословен бряг спасението“.

Паметникът бе осветен от Сливенския митрополит Йоаникий.

Макет на статуята бе връчен на президента при срещата му с музейните дейатели и международните делегации, дошли за празника. Президентът поздрави с 50-годишнината от обявяването на Несебър за град-музей наградните дейци, които имат най-голям принос за неговото развитие и утвърждаване.

На тържество в Старата митрополия, гостите от побратимените градове, областният управител Любомир Пантелеев, кметът Николай Трифонов и проф. Иван Маразов поднесоха приветствия. Бизнесмени от общината подариха за празника на града песен, изпълнена от актьора Антон Радичев. На площад „Месамбрия“ граждани и гости се насладиха на изпълненията на фолклорния ансамбъл „Слънчев бряг“ с ръководител Денислав Кехайов, а в Амфитеатъра на античния град – на гала-спектакъла на фолклорния ансамбъл „Пирин“.

На тържествена церемония за почетни граждани на Несебър бяха обявени Пенко Апостолов, инж. Симеон Мицов и Николай Трифонов. Церемонията бе водена от Васил Михайлов, любим актьор на стари и млади, който зарадва публиката със спонтанно изпълнение на песента от популярния телевизионен сериал „Капитан Петко войвода“.

Сефектен пиротехнически спектакъл и песента за Несебър на Митко Щерев завърши вълнуващият празник.

Гая Стратиева
Пресаташе на община Несебър

На 11 май 330 г. след Христаримският императорКонстантин Великиобявява християнството за държавна религияи Константинопол за столица на империята. През Възражданетобългарите от Цариград възприемат тази дата за Кирило-Методиевския празник.

Бронзова монета на Константин Велики, намерена в Несебър (IV в.)

Президентът Георги Първанов и кметът на Несебър Николай Трифонов пред новия паметник

Сливенският митрополит Йоаникий освети новият символ на града

Момент от откриването на паметника. Скулпторът Ставри Калинов е първият отляво на президента

Църквата „Св. Стефан“ (XVI в.)
Снимките са предоставени от Община Несебър

Равноапостолни

Св. Седмочисленици – светила на Далмация

Георги Стаменов

Най-ранната ни история е неразривно свързана с Албания. Тогава тя е част от обширното българско царство. Не случайно толкова много български топоними, оцелели от бурните превратности на времето, са запазени до наши дни в Албания.

Многобройни са и паметниците, свързани с християнизацията на българския народ - все още недостатъчно известни. Едни от най-хубавите български Божии храмове са били съградени в Албания, свидетелства от времето на светия ни цар-покръстител Борис Михаил, следи от най-значимия ни период - Златният век!

Берат - свещен град за българите, седалище на Св. Климент Охридски

Най-преданият ученик на Светите братя Кирил и Методий - Св. Климент Охридски - „*първ епископ на български език*“, неслучайно е епископ Велички. Величката епископия води названието си от името на гр. Величка - Белица, Бела, Белград - българските имена на днешния град - музей Берат в Албания. **Там е истинското седалище на Св. Климент от 906 г. до неговата кончина на 25 юли 916 г.** (Тази истина неотдавна бе установена от ревностния изследовател на кирило-методиевистиката Трендафил Кръстанов). В ежегодното издавания от Ватикана справочник за епископски седалища, християнски центрове, епархии - „**ANNUARIO PONTIFICIO**“ (per l'anno 2002), за Берат е дословно записано:

„**Bela (Velitza), Bela, Belen(sis)prov. Bulgaria Occidentale - m. Acrida.**“

Изключителното разположение на гр. Берат със запазената средновековна крепост и средновековни църкви, с архитектурата си много напомня Велико Търново. В стария град, в църквата „Св. Богородица“ и до днес са съхранени свети мощи на двама от Светите Седмочисленици български (Ангеларий и Горазд).

Цяла Албания е белязана от значимото дело на Светите Седмочисленици. Църкви и манастири съхраняват до наши дни следи от духовно общение. Там са областите Кутмичевица, Главиница - Девол, светли дири от учениците на Светите братя Кирил и Методий. В

зората на християнска България, с бурната си строителна дейност Св. цар Борис мечтае да премести столицата на Българското царство на Йонийско море, в средата между Цариград и Рим.

Манастирът „Рождество на Пресвета Богородица“ в Арденица

Той е един от значимите паметници, съхранил следи от миналото ни. Този Божии дом пази векове наред почитта към Св. Седмочисленици. Манастирът в миналото е бил истински духовен център. Разположен е на важен дял от пътя Изток - Запад, известен като Via Egnatia. В предисторията на манастира е църквата посветена на Св. Троица, водеща началото си още от X век. Самият манастир пълнокръвно съществува от XIII-XIV век. Сега главната манастирска църква е посветена на Рождество Богородично и е от 1743 г. Построена е върху основите на по-стария храм, разрушен заедно с манастира през XVII век от земетресение и пожар. Средствата за възстановяването на манастира са събрани от видни набожни граждани от Воскопоие (Мосхополе), търгувщи с Венеция, Австрия, Унгария, Полша. Архитектурата носи характерните белези на XVIII век. Църквата е изписана през 1744 г. от известните иконописци от Корча - двамата братя Константин и Анастас Зограф. На централна позиция в западната част на средния кораб е разположен внушителен стенопис на Светите Седмочисленици.

Според известна в науката „Бератска“ или „Венецианска“ Служба от XIV век, те са наречени **„равноапостолни пастири на България и светила на Далмация“**. Образите на Св. Кирил и Методий, Св. Климент чудотворец Охридски и епископ Велички, Св. Наум Преславски и Охридски, Св. Сава, Св. Ангеларий и Св. Горазд вдъхват респект с неповторимото си духовно излъчване и представляват едни от най-вдъхновените техни изображения. Те са от ранните запазени образи на Св. Седмочисленици, повтарящи духовния заряд на загубения оригинал. Присъствието им на централно място в църквата, до ктиторския надпис не е случайно. Съхранена

е древна традиция, възхождаща към разрушената манастирска църква от XIII-XIV век. Подобна композиция вероятно присъства и в първоначалната „Св. Троица“ от X век.

Около тази църква от цар Борисово време, възниква по-късно и самият манастир. Българската църква провъзгласява за светци братята Кирил и Методий и техните ученици и първа отдава почит на Св. Седмочисленици. През XVIII век в печатницата на манастира „Св. Наум“ до Охрид се издават жития и служби, предимно на гръцки език. Между тях са и тези за Св. Седмочисленици в които те са наречени:

„**Сгълбове на България“ и „спасение българско“**.

Още по-знаменателно е, че съседно с образите на Св. Седмочисленици е изписан Св. Йоан Кукузел. Почитта към Св. Седмочисленици и Св. Йоан Кукузел е отдалечена във времето и фактът, че са заедно на видно място в църквата, е многозначителен. Явно демонстрирана е народностната принадлежност на светците. На едно място са събрани **светилата на българския дух**. Заедно със Светите братя Кирил и Методий и техните ученици, по Божията промисъл е духовно озареният реформатор на източноправославната певческа традиция Св. Йоан Кукузел (родом от Драч, днес Дурьс) - основател на прочута вокално-изпълнителска школа през XIII в., наречен още от своите съвременници **„втори източник на музиката след Йоан Дамаскин“**, **„най-прекрасен учител на учителите“**, **„божествен“**.

Църквата „Рождество на Пресвета Богородица“ е приютила знаменателни свидетелства за българската история и духовност. Свешените образи на Светите Седмочисленици, ликът на гениалния Св. Йоан Кукузел, месторазположението на стенописите в църквата и иконографията са без аналог в източнохристиянската живопис.

Повече от хилядолетие в Албания са и нашите сънародници в Преспа, Голо Бърдо, Гора, съхранили свят до наши дни, но забравени от нас. Днес всеки град в Албания е приютил българи от тези краища - Тирана, Берат, Елбасан, Корча, Поградец...

Албания - една страна, която е част от нашата древна история, която пази спомена за деянията на Св. Седмочисленици и Св. цар Борис.

На Велики четвъртък 1996 г. манастирът „Рождество на Пресвета Богородица“ официално е възвратен на Албанската православна църква. През 1999 г. с личното съдействие на архиепископ Анастасиос е извършена прецизна реставрация без ни най-малко да бъде накърнена автентичността на църквата и стопанските сгради.

Авторът е художник, председател на културно-просветно дружеството за връзка с българите от Албания и Косово „Огнище“ със седалище в София. Негови са и снимките.

Манастирът „Арденица“

Ревност за просвещение

Петко Р. Славейков създава първото училище „Св. Седмочисленици“ в Ески Джумая (Търговище)

„Джумая юний 1863.

Ние жителите на град Ески Джумая от ревност за народното просвещение подвизаеми, за да улесним още повече образованието на нашите младежи общо и единодушно удобрихме и решихме да въздигнем от основи ново едно училище, което ще носи името на Седмочислениците наши български просветители.

По това отваряме и распис за волна и удължителна помощ и призоваваме всекиго едного от гражданите родолюбци и чужденци любители на просвещението секи според силата и волята си да помогне за това богоугодно заведение...

Из Кондиката на Ескиджумайското църковно-училищно настоятелство

Пътят на народен учител довежда Петко Рачов Славейков в началото на януари 1863 г. в Търговище (тогава Ески Джумая). Точно след една година той напуска града. Тоя кратък период се споменава мимоходом в литературата за него. Но той е равен на епоха в историята на учебното дело в града на прочутия Ескиджумайски панаир.

Дейна натура, главният учител свиква градските първенци, за да си осигури тяхната подкрепа за „добре наредено училище“. Привлича по-образовани младежи и работилия преди него като учител Спиридон Грамадов и съставя „Програма, която да удовлетворява нуждите на града“. Преподава аритметика, естествена история, български и турски език, необходим по онова време за търговията. Той наглежда строежа на класното училище „Св. Седмочисленици“ (сега Исторически музей). Негова е идеята за елипсовидната плоча над входа с надпис:

„Въздигнато с честолубивото иждивение на ескиджумайските граждани и посветено в памет на Свети седмочисленици български просветители“.

Сградата е един от шедьоврите на архитектурата у нас през Възраждането. На 27 юли 1863 г. училището е осветено. Славейков произнася вдъхновена реч, а учениците му пеят песен съчинена от него за случая. Задоволството на гражданите от работата на новия учител е изразено с ласкав отзив във в. България“ от 18 март 1863 г., където четем:

„Училищата ни под управлението на главния учител П. Р. Славейков добре успяват и всинца сме крайно задоволени от него.“

С чувство на гордост във в. „Гайда“, бр. 2 от 30 юни 1863 г., издателят и редакторът Петко Славейков пише:

„Прави ся едно училище на името на Св. Седмочисленици, здание както сега за сега в сичката България второ няма. Очуди ни наистина ревността и щедростта на тукашните жители“.

Голямо събитие в историята на българската журналистика е появата на първия хумористично-сатиричен вестник „Гайда“, чието мото гласи: „Вестник за свестяване на българите“. Първият брой излиза на 15 юни 1863 г. Дядо Славейков надува гайдата от Ески Джумая, а изданието се печата в Цариград през 1863-1867 г. През търговишкия период от живота на Славейков в „Гайда“ излизат 13 негови стихотворения. Основната им тема е борбата срещу фанариотите.

Грижата за „народните работи“, необходимостта да е в близост до Високата порта, когато борбата за независима българска църква навлиза в решителна фаза, водят Славейков в Цариград. Това е истинската причина да напусне града. В Търговище Славейков оставя незаличима следа. Гражданите наричат школото, в което е работил, Славейковото училище.

„Св. Седмочисленици“. Стенопис от манастира в Арденица (1744), изписан от братята Константин и Анастас Зограф от Корча

Паметник на Отец Матей Преображенски край неговия мавзолей при Ново село. Автор Ненко Ненков. Открит през 1970 г.
Снимка Радослав Кръстев

Нека се помни

Върху белите полета на свещените български книги знайни и незнайни книжовници са записвали сведения за важни събития и за самите себе си

Аз, грешният Белослав, грешен и дързък на зло, а на добро ленив, чието отечество е гробът, а богатство – греховете, блудта – слава, написах на брата Йосиф страница от псалтира.

Бог да прости Пирсовия син, който ми донесе два листа от заек. Поменувайте, братя, Ивана, зетя на Емностина, за това, че ми даваше прясол и млечнице.

Прости, Господи, Теодора, който ми скова ножица, та си перо направих.

Бог да прости калугерицата от грях, защото ми донесе мек хляб и яйца да се наситя.

Малко за смърт да имате на ума си, зер ще ни съди Господ Бог наш и всекиму ще даде според делата.

Вземах перото и мастило и долете мушица, изпи ми мастилце.

Да се помни кога онодях бяла Рада на реката...

И тогава излязоха две опашати звезди – една на запад, друга на изток.

От едно дърво може кръст и лопата да се направи, от един баща се ражда и зло, и добро; където има много реки и се сберат на едно, там много вода тече.

Свещта ми угасна. Пиша намерки, брат, простете.

Ръката ми пише, но прах става; който пише и който чете, поменуван бива; а тая поучителна книга остава на света.

Чилиец евробудител

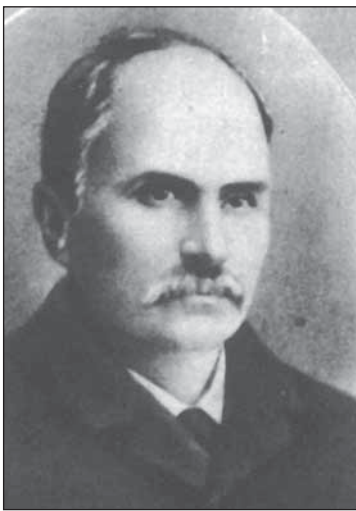
Както известява в. „БУДИЛНИКЪ“ – първи български вестник във Великобритания, Ирландия, Франция, Холандия и Чехия, който може да се намери и в България, чилиецът Клаудио Алварес, роден в Москва, сега живее в Мадрид, който е пребивавал със семейството си повече от десет години в нашата страна, неотдавна е разкрил в интернет страница за България. Отделен раздел в нея представя бележитите личности на България: светите братя Кирил и Методий, техните първи ученици, наричани Седмочисленици, в съседство с Джон Атанасов. Страницата се води на испански език на адрес: [http:// bulgaria.web.com.co](http://bulgaria.web.com.co).

„За буквите“

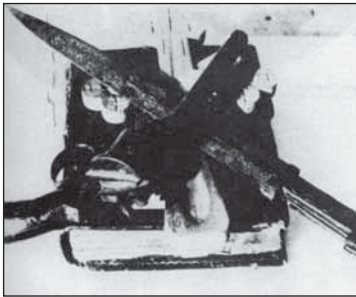
Человек яко трава

Тревненски зографи правят чета в бунтовната пролет на 1876-а

Цаню Захариев

Цаню Захариев

Евангелие, кръст, кама и пищов – клетвеник за комитетските дейци от Вътрешната революционна организация на Васил Левски

големи, и тъй минахме през града без да ни забележи някой. Отидохме на селото (Бел. ред – селото е Еникьой в Добруджа). Взех го да живее при мене, като се услови с настоятелите. Живяхме наедно три месеца в една стая и на един креват спяхме. В това време изработихме плана ва въстанието, план, който да не може да се развали, макар и да умрем. Зарекохме се да не пием ни ракия, ни вино, догдето си постигнем целта. Когато се запознах с Василя Левски и си дадохме дума задружно да работим, няхахме други другари освен брата ми Никола и един Василев другар от Карлово в турмата, майстор-дюлгерин, името му забравих. Няхах случай да се срещна с него, а чрез мене се запозна с много работници, които явявах.

Дойде есен, зимата наближи и ний трябваше да си дойдем в Трявна. Остана за напролет пак да продължим започнатото, като се съгласи да ми дойде на гости в Трявна. И тъй се разделихме.

Един ден бях останал в къщи сам. Момата на хазайката мажеше по земята в стаята, гдето стоях аз. Други от къщата нямаше. По едно време чувам глъчка по двора. Казвам й да види какво има. Тя се уплашва и казва – нищо няма. След малко дойде стринка й Митювица запъхтяна и прибледняла. Питам я какво има. Тя рече: „Щяхте да видите ако не бях аз.“ Запитах я пак; тя разправи, че бати й Колю до-

шгъл с един заптия да търси сина си Цаня (завареник), осъден за борч. Казали му, че тук се криел и той дошгъл да го търси. „Вред, каза, обиколиха и у дома дохождаха, и за тука тръгнаха. Като излязоха из стъпалата, аз повиках баща Коля – какво ще правиш? Цаню Захариев е горе! И той казал на заптията: „Да се върнем, че тука има болна жена (която раждала)“. И те се върнали. Тъй безнадежден щяха да ме хванат тогава, но благодарение на тази жена и изведнъж скроената лъжа.

Като се криех там, дойде един мой приятел да ме види. Разговаряхме за много неща и той ме запита: как тъй се излъга да потеглиш на тази работа? Нямаше ли си добро положение, защо си развали рахатлъка? Той мислеше, че с това ще ме накара да се разкая. Аз се разпалх още повече и взех да му разказвам как ме е обладала тази идея още в младост и от где водитя началото: веднъж като четях от Св. Писание този стих:

„Человек яко трава, дни его яко цвят целний тако оцветет“.

Този стих като че бе винаги в ума ми и често си мислех защо да бъде човек като трева и дните му като цвят? Наистина, човек не може да бъде вечен, но делата му могат. Водим от тези си разсъждения, аз търсех поле за деятелност каквато по онова време трябваше и каквато аз можех по силите си да извърша и намерих. Преди да се заловя за това свято дело, аз много размислях. По цели нощи не съм заспивал и често сълзи са намокряли възглавницата ми, но не можех да гледам нашия народ тъй измъчван от неприятеля, пък аз да стоя със сгърнати ръце, докато могат те да въртят оръжие. Знаех, че като въстанем, единственото ни спасение е балкана, но и там от 3-4 деня повече не може да се стои, защото от глад ще измрем. Ако ли ни разбият, трябват ни криле да идем в друга държава, а който се рани, трябва да оплуе там. По-голямо зло ни чакаше от нерязаните турци (българи-предатели), които за едно кафе предаваха човека. Всичко това аз си го поразмислях и най-послед дойдох до тъй заключение:

„Да се простя с жена, деца, баща и майка, да нарая тежкия кръст, като се заклев, че ще работя вярно за милото ни Отечество и пред никаква опасност не ще отстъпя, додето не нанесем на Турция неизцеримата рана, а че каквото ще стане с мен, Бог знае. Ний вече запалихме огъня, който ще стопи Турция, а сега и да умра, не ми е жално.“

Ето моята разтуха“.

Тъй завърших разговора си с моя приятел.

Из „Записки на Цаню Захариев по Тревненското въстание“/1932/

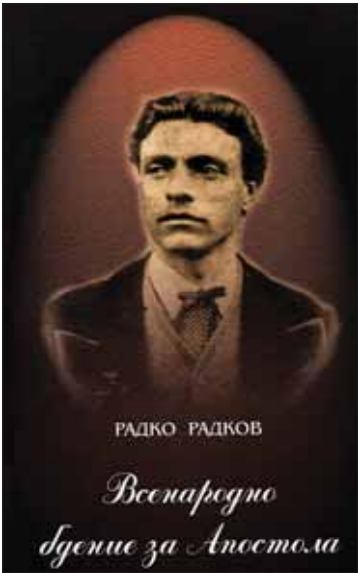
Французи познаха Левски

Престижната награда „Солензара“ е присъдена на драмата „Всенародно бдение за Апостола“ от търновския поет Радко Радков

През 1983 г. българският поет Радко Радков получава високата френска награда „Солензара“ за своята пиеса със сюжет от българо-византийските взаимоотношения през Средновековието. Същата творба, поставена от френския режисьор Пиер дела Тор в Пернишкия драматичен театър, при директорството на артиста Георги Русев, е посрещната с необичаен интерес от публиката и е представена в много други градове.

През 2004 г. наградата „Солензара“ е присъдена – по изключение повторно – на Радко Радков за драмата „Всенародно бдение за Апостола“, преведена на френски език и представена на журито от Атанас Ванчев дьо Траси.

На 27 октомври 2005 г. в Париж се състоя тържественото връчване

Корица на българското издание на драмата

на наградата. Радко Радков получи почетен диплом, Наполеонов пръстен и златен лавров венец, изработен от модната централа Кристиан Диор.

Председателят на фондацията Жак-Франсоа Франки, бивш концлагерист от Бухенвалд, освободил пленени руски офицери, заради което е удостоен със званието Герой на Съветския съюз, в своето слово изтъкна, че чрез тази пиеса французите за първи път се срещат с обаятелната личност на Васил Левски, който им напомня за тяхната национална героиня Жана д'Арк.

Членът на журито Андре Демулен се просълзява при рецитацията на откъси от нея и заявява, че българският език е много подходящ за драматургия и музика.

Паметникът на Патриарх Евтимий в София, скулптор проф. Марко Марков, издигнат през 1932 г., е място за всякакви срещи.

Снимка Борислав Игнатов

Според народно поверие Патриарх Евтимий бил завещал и следното: когато в един български дом се раждат момчета, първото да се занимава със стопанството; ала второто непременно да стане духовник.

Спазвано е в Тревненско, както уверява съпругата на свещеника от старата черква „Св. Архангел Михаил“.

Отвеждане на Патриарх Евтимий Иван Серафимов

„Други поради вяра скубеха тревата, въз която стоеше той....“

Григорий Цамблак

Оскъдна е, оскъдна е тревата под стъпките на Патриарха. Скубете стрък! Пожари земята ще опустошават. И черкви, манастири, огромни хълмове и блясък. Мъже, жени, деца и сили остават още на България. Отбраната на Търново е свята. Не свършва нищо със предателство. Цветята ще поникнат някога, зелени листи ще покарат.

Сега отвеждат Патриарха.

Камбаните отдавна се люлеят, Стариците се молят в неведение. Горещи викове огласят поляни и измъчени баири. Отдавна Янтра преминава и само пътят на човек е кратък.

Оскъдна е, оскъдна е тревата под стъпките на Патриарха. Завинаги не е решено нищо. Ни пустотата, нито блясъка, ни слънцето, ни тържествата, нито смъртта и нито лятото.

В палача страшна нерешителност живее. Камбани всичко заглушават.

Не питам никого кога е започнала легендата. Смъртта минава бавно, продължителна, назряла. И в нас умира нещо оттогава, и нещо е оскъдно на земята – любов и вяроност, птици и зачатия...

Прекланям се пред рождествата. Завинаги не е решено нищо.

А СТАВА ДУМА ЗА СЪДБАТА НА БЪЛГАРИЯ!

(1968)

Авторът е учил във Великотърновския университет „Св.Св. Кирил и Методий“. По това време той пише горното стихотворение. През 2004 г. за него получава първа награда от Фондация „Св. Патриарх Евтимий“ за 600-годишнината от кончината на Светителя.

Проект за паметник на Васил Левски в Нова Загора. Автор Йордан Гаврилов

Ученици градят паметник на Апостола

Ученици от XI „а“ клас на СОУ „Иван Вазов“ в Нова Загора създадоха инициативен комитет с цел издигане паметник на Васил Левски в родния им град. Така децата отбелязаха годишнината от раждането на Апостола и се надяват да увенчаят делото си с успех преди завършването на випуска им догодина. Освен като техен принос за града, преди да поемат житейския си път, учениците са уверени, че днес подобна инициатива е на място. Примерът на Апостола е по-необходим от всякога според тях.

Те се надяват, че повече техни съграждани и местни финансови и културни институции ще вземат участие в дарителската кампания, вече подкрепена от ръководството на училището. Кметът на общината се е ангажирал да предостави място за паметника.

Левски Монолог от тъмницата Радко Радков

Ти, който бе разпънат върху кръста и осветлен от раните, висиш над тъмнина, от гробната по-гъста, отрънена глава сведи и виж Сина на българското съзаклатие, Сина Човешки, който като теб ще поведат след малко на разпятие, ще го положат в гроб, в утробен склеп... Но кой възкръсва като теб тридневен? Ти бе предаден в юдола плачевен от Юда, от един Искарот. Мен ме предават всички, цял народ мълчи уплашен пред иконостаса. Кълнях се пред сложени на кръст кама и револвер, на свята маса целуваха ги праведно, без лъст над Твоето Евангелие... Сетне, забравили за мъките столетни, посочиха мен, Праведника, с пръст и на Пилата викнаха: „Разпни го! Виновен е!“ Знаем моята вина: на слепи да дарувам светлина, на роби – избавление от иго. Не, от бесилката не ме е страх – при Теб душа изпратил съм, преди да поема пътя и при Тебе ида свободен от вериги, тленна прах, ала с горчилката, че съм предаден. Кога ще победят инстинкта стаден и от страха ще се освободят? Отричат се от мен на моя съд и се разбягаха, тъй както твоите апостоли... Но утре може би, щом моят дух възкръснал затръби и се яви, и им рече: „Не стойте уплашени! Възкръснах!“ Изведнъж ще скочат, ще извикат: „На оръжие!“ И робът пак ще се превърне в мъж. Пред варварското диво самодържие сега съм сам... Въжето от коноп на рамото на кръста... После гроб... А после?... Ще се вдигнат милиони, ще се разпука огненият плод на революцията по закони неведоми, без пранги, без корони...

Повярвай в мен, аз вярвам в теб, Народ!

Из „Всенародно бдение за Апостола“ – действо, Изд. „Абагар“, Велико Търново, 2001 г.

„Васил Левски е едно от ония въплощения на народния дух, което науката е безсилна да обясни.“
Д-р Кръстьо Кръстев (сп. „Мисъл“)

В храм-паметника „Св. Александър Невски“ са изложени мощи на светеца – дар на българския народ от Руската православна църква за 50-годишнината на подворието на Българската православна църква в Москва, 11 октомври 1996 г.

Прероден възрожденец

В памет на
Александър Миланов
1932 - 2006

Силата, която невидимо подрежда живота ни, избра Гергьовден, 6 май 2006 г., за последен ден в земния живот на Сашо Миланов може би защото той беше до последния си час воин:

ненавиждаше фалша и лъжата,
яростно воюваше срещу тях,
бранеше истината с живо слово и перо,
даваше сили на слабите духом,
твореше безпощадни сатири и нежни стихове,
бореше се за правата на бесарабските българи,
беше повече от техен баща,
в нашия изкушен от Мамона свят
запази името си чисто.

ВЕЧНАЯ ПАМЯТЬ
ДОСТОЙНО ЕСТЬ!

„За буквите“

Тропар

За поета, преводача, председателя на сдружение „Родолюбец“

Предстателя, Твоего Христе,
творяще тържество успения,
милости Твоей свъше подаждь,
отверзи же царствия двери,
разруши же узы наша многих грехов,
ходатайством достойнаго
Твоего ученика, брата нашего Александра.

Сътвори богослов Василий Стефанов, бесарабски българин

Българи да си останем

През 2005 г. бесарабският български художник Александър Кара откри самостоятелна изложба в Националната художествена галерия в София. Българските ценители откриха нов свят, неподозрян, необичаен и много поетичен.

Александър Кара е роден през 1956 г. в село Нови Трояни, Болградски район, Одеска област, Украйна. Завършва Художествено-графичния факултет на Одеския педагогически институт „Ушински“, специализира в Измаилския държавен хуманитарен университет и стенопис при проф. Димо Заимов във Великотърновския университет.

Познат е на българската публика от 1992 г., когато участва в международните пленери „Златен Орфей“ и „Св. Лука“. През 1996 г. показва свои творби в международната изложба „Св. Лука“ в България, 2001 – Добрич на „Бесарабската седмица в Добруджа“ и в международната изложба „Странджа“ в Бургас. Негови картини има в български, австрийски, френски, канадски, североамерикански, и разбира се, украински галерии и частни колекции.

Едно от пристрастията на художника е работата му с деца в Измаилската детска художествена школа и изложбите „Деца на Бесарабия“.

Александър Кара „Първата бразда на бесарабска земя“

Българската диаспора в Украйна е най-многобройна. Повече от 230 години в Украйна живеят българи. Първото преселване е в Новорусийския край през 1775 г. (Кировоградска област, селашце Олшанка, села Добра и Станковата). В края на XVIII и началото на XIX в. българи се заселват в Крим, в град Одеса и около него. В първата половина на XIX в. вървят и масовите преселвания на българи по южните покрайнини на тогавашна Русия. Това са селата в днешните южни райони на Одеска област: Болградски, Измаилски, Арцизски, Тарутински, Татарбунарски, Ренийски, Клийски район.

Оттук в средата на XIX в. се преселват българи в Запорожска област и създават села в Приморски,

Приазовски и Бердянски район. По официални данни от преброяването на населението през 2001 г. в Украйна живеят близо 205 хиляди българи. По неофициални данни те са около 300 хиляди. Компактното българско население в Одеска област живее в 50 села със 150 хиляди жители, в Запорожска област селата са 30 с близо 28 хиляди българи, в Автономна република Крим компактните български села са около 10 с около 3 хиляди жители, в Кировоградска област има 3 български селища с около 3 хиляди жители. Българи живеят разпръснато из цяла Украйна.

Асоциацията на българите в Украйна (до ноември 2004 г. – Асоциация на българските национално-културни дружества и органи-

зации в Украйна) е създадена на 2 октомври 1993 г. и нейни колективни членове стават 9 български дружества. Целта на Асоциацията е да възроди и развие българската култура, език, фолклор, традиции и обичаи. Днес Асоциацията обединява над 80 структури на български общности из цяла Украйна, ръководени от авторитетни родолюбиви българи.

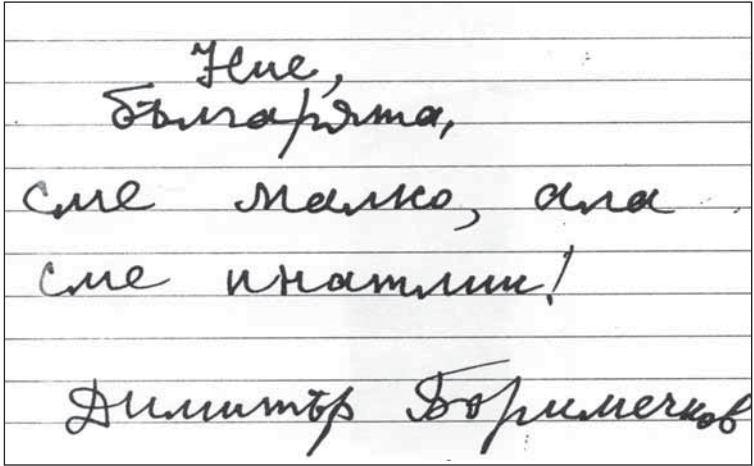
Всеки българин може да стане член на Асоциацията и да получи членска карта.

Асоциацията организира и провежда много празници, свързани с годишнини от преселването на българите в Украйна, с важни дати от живота им, културни събития.

От 1999 г. до днес начело на Асоциацията е Антон Киссе. Той е роден през 1958 г. в с. Евгеновка, Тарутински район, Одеска област в българско семейство. Антон Киссе е с висше образование, кандидат на педагогическите науки. През 2004 г. беше избран за народен представител във Върховната Рада на Украйна.

В Одеса успешно работи Всерусийският център на българската култура, обновен и реконструиран, за да изпълнява по най-добрия начин своята роля на общобългарско средище на духовен живот.

По официална информация на Държавната агенция за българите в чужбина при Министерския съвет на Република България.

Димитър Боримечков е редактор на в. „Български глас“, издаван в гр. Тараклия, Молдова.

Иван Мърквичка „Жена от с. Боженци със сокай“ (1895)

Търновска мода

Сокай

Болярски и народен накит

През Средновековието съставки от облеклото на аристокрацията преминават в народното облекло като знак за духовно единство на нацията.

Сокаят е царствен и народен накит-премяна, носен от болярки, дори и от царицата.

Свежървата подарява сокая след сватбеното тържество на първата си снаха с нарочен обичай „Ходене на сокай“. Носен е в Търновско, Еленско, Дряновско, Тревненско, Севлиевско и в Македония. През 1814 г. гръцкият владика Иларион Критски забранява носенето му, понеже той напомня за минало величие. В селцата на Предбалкана обаче жените успяват да го укрият и го предават на следващите поколения.

Понастоящем оригинален сокай се съхранява само в Тревненския и Габровския градски музеи. Изследван е от проф. Кръстю Миятев и от дряновската краеведка Бонка-Тихова.

През 1895 г. българският художник, по народност чех, Иван Мърквичка (1856-1938) създава кар-

тината „Жена от с. Боженци със сокай“. Негов модел е хубавицата Рада Андреева. Тя е живяла до 1949 г. и е родила 13 деца. Нейната внучка доц. д-р Радка Абаджиева е преподавател в Икономическия институт, София, и има същата българска хубост.

Рада Андреева подарява премяната на сина на художника. Той го предава в софийския Етнографски музей. По време на англо-американските бомбардировки над столицата тя изгаря. Унищожено е и клишето на картината. Цветно копие отпечатва д-р Петър Цончев в своята книга „Културното минало на Габрово“.

Жени със сокай рисува Захари Зограф върху стенописи в Преображенския манастир, подсетен от подобни образи в църквата „Св. Ирина“ на село Хотница.

В Килифарево дълго време този накит е носила жена, известна като Баба Сокайка.

Накитът е описан в дипломната работа на Деница Илиева, Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Св. Иван Рилски.
Икона от XIX в.

Иконите от Тревненската художествена школа засне фотограф-художникът Венцислав Симеонов от Дряново

Светогорските щампи са предоставени от Художествената галерия „Димитър Добровиц“, гр. Сливен.

Материалите за църквата „Св. 40 мъченици“ са осигурени от Христо Медникаров – Велико Търново.

Изданието има общокултурен характер и авторите следва да избягват политически оценки и внушения.

Позоваването на публикации от изданието изисква точно посочване на заглавието, автора, броя и годината.

Приемат се за печат статии в размер до 3 стандартни страници на дискета с разпечатка и подходящи цветни или черно-бели илюстрации.

Редакцията си запазва правото на съкращения, промяна на заглавията, стилистични и езикови поправки.

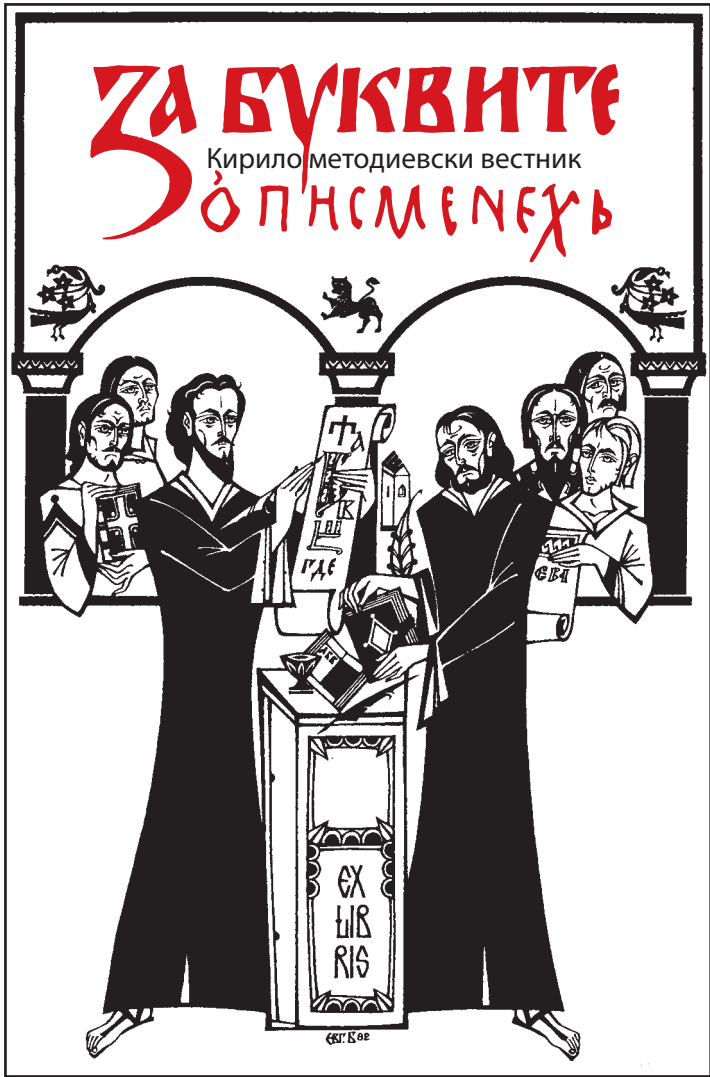
Неподписаните материали са редакционни. Снимките без упоменат автор и източник са от лични архиви.

Броят е приключен редакционно на 18 август 2006 г. – Успение на Св. Йоан Рилски (876-946).

www.pravoslavie.bg

Българска страница в интернет за новини и религиозна просвета.

ISSN 1312-3785

Излиза от 1979 година.

Бр. 23 / септември 2006 г.

Този брой е посветен на 600-годишнината от Успението на Св. Киприан – Митрополит Киевски и Московски и обновлението на Търновската черква „Св. 40 мъченици“. Осъществен е с Научно-изследователския център „Търновска книжовна школа“.

Основател на изданието
ВЕСЕЛИН ЙОСИФОВ

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН КОМИТЕТ

Председател
СТОЯН ДЕНЧЕВ

Главен редактор
ИЛИЯ ПЕХЛИВАНОВ

Съредактори
СТАНИНИ ДЕШЕВА, КАЛИН НИКОЛОВ

ДЖУЗЕПЕ ДЕЛ'АГАТА, ЕМИЛИЕ БЛАХОВА, ЕКХАРТ ВАЙЕР, РАДОСЛАВ ВЕЧЕРКА, ГЕОРГИЙ ГАЧЕВ, ВАСИЛ ГЮЗЕЛЕВ, АКСИНИЯ ДЖУРОВА, ДЖОРДЖО ДЗИФЕР, БОЖИДАР ДИМИТРОВ, ИВАН ДОБРЕВ, НЕВЯНА ДОНЧЕВА-ПАНАЙОТОВА, АНТОН ДОНЧЕВ, РУМЯНА ЗЛАТАНОВА, КАЛИНА КАНЕВА, ИВАН КОЛЕВ, ЛЮБОМИР ЛЕВЧЕВ, МЕРСИЯ МАКДЕРМОТ, РОЛАНД МАРТИ, ХАЙНЦ МИКЛАС, МАРИЯ МЛАДЕНОВА, Смоленски епископ НЕСТОР КОСТЕНЕЧКИ, СВЕТИНА НИКОЛОВА, КОНСТАНТИНОС НИХОРИТИС, ПЕТЪР ПАРИЖКОВ, ИРЕНА ПЕТЕВА, РИКАРДО ПИКИО, ГЕОРГИ ПОПОВ, МАРИЯ ПОПОВА, РАДКО РАДКОВ, НОРБЕРТ РАНДОВ, ВАЛЕНТИН РАСПУТИН, МАРИНА СМОЛЯНИНОВА, ХРИСТО ТЕМЕЛСКИ, ФРАНСИС ТОМСЪН, ГЕРГИНА ТОНЧЕВА, ПЕТКО ТОТЕВ, ИМРЕ ТОТ, АНАТОЛИЙ ТУРИЛОВ, ХИЛДЕ ФАЙ, УИЛЯМ ФЕДЕР, КРИСТИАН ХАНИК, ПЕТЕР ШРАЙНЕР

Графично оформление
КИРИЛ ИВАНОВ

Сканиране на илюстрациите
Белла Тетевенска

Фотодокументация
Николай Трейман, Борис Янев

Съдейници
Добри Бояджиев, Николай Вакарелов, Събина Ефимова, Елена Игнатова, Илия Лефтеров, Жоржета Назърска, Драгомир Паргов, Пламена Попова, Ева Радичева, Антоанета Сърневска, Николай Христов, Лъчезар Цонков, Светла Шапкалова, Ячо Ячев

ИЗДАТЕЛСТВО „ЗА БУКВИТЕ – О ПИСМЕНЕХЪ“
www.svubit.org, www.zabukvite.org

Секретар: Рафие Демирова
Тел. 971 80 17

Бул. „Цариградско шосе“ № 119
1784 София, тел. 971 80 75
e-mail: kbd_college@yahoo.com

Броят излиза с подкрепата на Община Несебър
Николай Трифонов
кмет

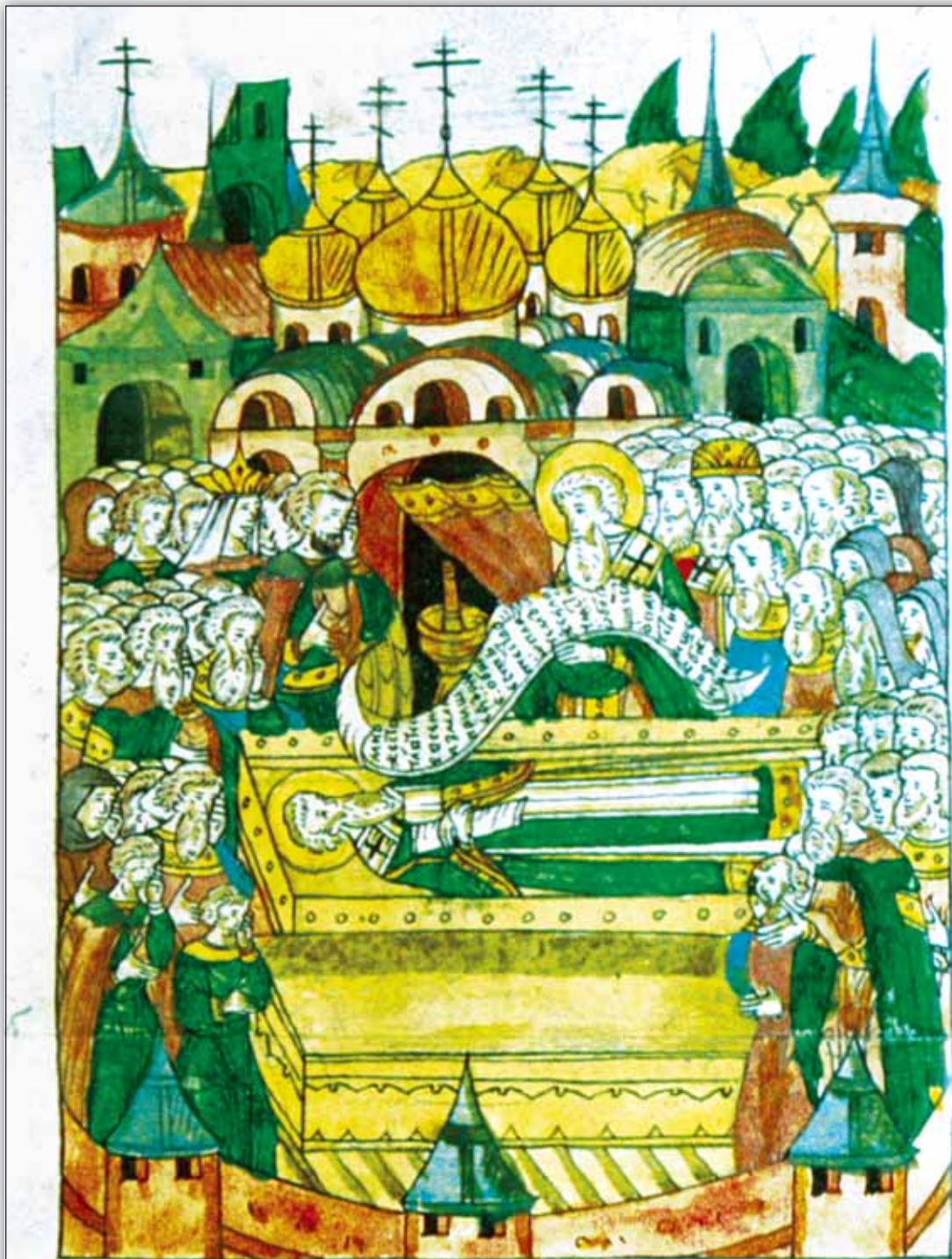
Печатница
ДЕМАКС

Директор
инж. Петър Кънев, народен представител

創立者訪へルカ119 25周年の五月に。
感謝と尊敬の念を込めて。
2006年5月12日 二宮 由美

Много се радвам от това, че "За буквите
кирило методиевски вестник" съществува
и преди 10 XI 1989 г. и сега, защото
именно пог идеята "За буквите" може да се
осъществи както ние смятаме да искаме.
12 V 2006 г. Оми Ниномия

Д-р Оми Ниномия е завършила българска филология
в СУ „Св. Климент Охридски“ и в момента преподава българистика
в университета „Сока“, Токио, Япония.

И полужилша его по вормой цркви и пре
чистыи бцноу спеніи митрополіи
на москвѣ на пращой испранѣ оустѣ
ны по попелѣнїю его . первый бысть
митрополитъ на москвѣ пётръ
чюдотворецъ . всея со вормой цркви .
и полуженъ бысть по попелѣнїю его .
в . деѡгнастѣ гречинѣ . тако же всея

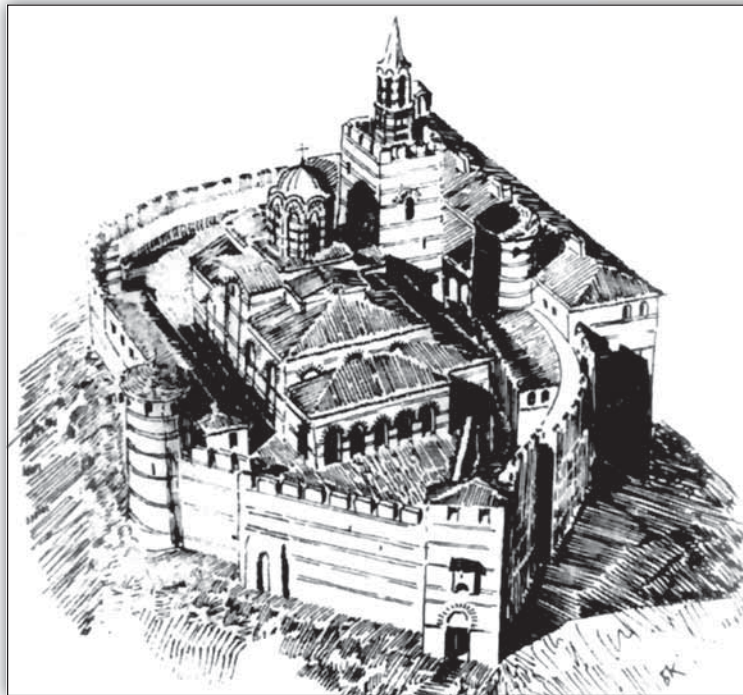
„И го положиha в съборната митрополитска църква в Москва „Успение на Пречистата Богородица“ на дясната страна до стената по негово нареждане. Първият погребен по негово нареждане в тази съборна църква бе московският митрополит Петър Чудотворец. Вторият – Теогност Гърка – също. Третият е Йона. Четвъртият е този свят митрополит Киприан.“

„Погребението на митрополит Киприан в Успенския събор на Московския Кремъл“.

Миниатюра в Руския илюстриран летописен свод (XVI в.). Втори Остерманов том № 31.7.30, стр. 1374, рис. 1225. Съхранява се в Библиотеката на Руската академия на науките – Санкт Петербург.

Миниатюрите от този ръкопис в броя са издирени от проф. дфн Невяна Дончева-Панайотова.

Обнародват се за първи път в Русия и България

„Царевец“.

Съвременна реконструкция на археолози по исторически сведения

Прощална грамота
на Св. Киприан
митрополит Московски
и на цяла Русия

[illegible]

Из Руския илюстриран летописен свод (XVI в.)

Процалната грамота е последната предсмъртна грамота на митрополит Киприан. Тя е продиктувана от него четири дни преди да се раздели със света и прочетена над гроба му в Успенския събор в Московския кремъл. Според краткото му житие и редица руски летописци, митрополит Киприан умира на 16 септември 1406 г. След 30-годишно светителство в Киев и Москва. Последните дни от живота си той прекарва в любимата си резиденция Голенищичево край Москва (сега квартал „Троицко Голенищичево“ в руската столица, в който се намира българското посолство). Летописният разказ свидетелства: „Той обичаше често да пребивава там и да се отдава на книжовен труд, защото мястото бе тихо, безметежно, спокойно. Там се работя и четири дни преди да издъхне написа Процална грамота, като заповяда на епископите: „Преди да ме спуснете в гроба, прочетете я на християните!“.

Според руските летописи Киприановата грамота се превърнала в образец за следващите митрополити, които също започнали да пишат прощални грамоти.